

สนทนารวมกับชาวกัมพูชา

โดย สุจินต์ บริหารวนเขตต์



มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา

Dhamma Study and Support Foundation

เลขที่ 174/1 ซ. เจริญนคร 78 มุคคโล ชนบุรี กทม 10600

โทร 02-4680239 ปณ. บางคอแหลม

บ้านร่มมะ <http://www.dhammadhome.com>

สนทนาธรรมและตอบปัญหาธรรม
สำนักศึกษาธรรม จ.พระตะบอง ประเทศกัมพูชา

19 กันยายน 2535

สุจินต์ ทุกคนมีกายแน่นอน แต่ว่าก่อนที่จะได้ฟังพระธรรม เรายึดถือกายว่าเป็นของเรา หรือ เป็นตัวเรา แต่เมื่อได้ฟังพระธรรมแล้วรู้ว่าธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา แม้แต่คำว่า "ธรรม" คำเดียวก็ต้องเข้าใจให้ถูกว่าเมื่อเป็นธรรมแล้วก็ต้องไม่ใช่เรา

พระธรรมที่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงและได้รวบรวมเป็นพระไตรปิฎกนั้นไม่ใช่มีแต่มหาสติปัฏฐาน พระธรรมทั้งหมดต้องสอดคล้องกัน เพราะเป็นคำสอนจากการตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคเมื่อได้ฟังพระธรรมแม้ว่าจะไม่ทั้งหมด แต่เข้าใจความหมายและลักษณะของธรรมนั้นถูกต้องลึกซึ้ง ก็เข้าใจพระธรรมทั้งสามปิฎกได้ว่าต้องตรงกัน

ถ้าไม่มีจิต ไม่มีเจตสิก ไม่มีรูป

ก็ไม่มีพระไตรปิฎกเพราะฉะนั้นพระไตรปิฎกจึงแสดงให้เห็นว่าธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงตรัสรู้นั้นเมื่อไม่ใช่ตัวตนแล้วเป็นอะไร แม้แต่คำว่า "กาย" ก็จะต้องเข้าใจไปเป็นลำดับด้วย คนเรามีแต่กายเท่านั้นไม่ได้ ต้องมีจิต มีเจตสิกด้วย เพราะฉะนั้นปัญญาที่รู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงนั้น ไม่ใช่รู้เพียงลักษณะของกาย ของกายแต่ต้องรู้ลักษณะต่างๆ ของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏว่าสิ่งที่เคยยึดถือเป็นเรา เป็นตัวตน หรือเป็นโลกทั้งหมดนั้น เป็นเพียงธรรมประเภทหนึ่งประเภทใดเท่านั้น คือเป็นจิต หรือเป็นเจตสิก หรือเป็นรูป การศึกษาธรรมจะมีประโยชน์มาก เมื่อผู้ศึกษาพิจารณาธรรมด้วยตัวเองเพราะจะทำให้เข้าใจขึ้น ดังนั้นดิฉันขอถามให้ท่านคิดแล้วตอบ เพื่อจะได้เข้าใจขึ้นว่า ในเมื่อทุกคนไม่ได้มีเพียงกาย แต่มีจิตด้วยมีเจตสิกด้วย ทำไมจึงถามเรื่อง "กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน"

นุสวงส์ ผู้ถามบอกว่า "ที่ถามเพื่อให้รู้ว่า กายในกาย เป็นอย่างไร"

สุจินต์ ธรรมมีมาก แต่เวลาสนทนามีจำกัด ฉะนั้นข้อสำคัญก็ต้องทราบทุกอย่างที่เป็นธรรม กายก็เป็นธรรม ขณะสัมผัสที่กาย กระทบอ่อนหรือแข็ง ลักษณะอ่อนหรือแข็งเป็นธาตุซึ่งไม่มีใครสามารถเปลี่ยนลักษณะของสภาพธรรมนั้นได้ ไม่ว่าจะกระทบสัมผัสกายหรือสิ่งอื่นที่แข็งหรืออ่อน แข็งหรืออ่อนก็คงเป็นแข็งหรืออ่อนเท่านั้นเองเมื่อปัญญารู้ลักษณะของธาตุอ่อน แข็งที่กาย และที่อื่นว่า แท้จริงแล้วก็ป็นธาตุชนิดเดียวกัน ปัญญาที่เจริญขึ้นจนคมกลั่นก็จะประจักษ์ว่าธาตุนั้นๆ เกิดขึ้นและดับไปทั้งหมดซึ่งก็จะละการยึดถือธาตุนั้นๆ ว่าเป็นตัวตน นี่คือการเห็นกายในกายคือเห็นว่ากายไม่ใช่เรา ไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่ตัวตน

บ. คำว่า "กาย" หมายความว่า การประชุมอะไรครับ

ส. คำว่า "กาย" หมายความว่า สภาพธรรมที่ประชุมรวมกันจึงทำให้มีตา มีหู มีจมูก มีลิ้น มีกาย หรือเป็นส่วนต่างๆ เช่น ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เป็นต้น

บ. คำว่า "กายในกาย" กายคำที่ ๒ หมายถึงอะไรครับ เป็นปัญหาของกระผม

ส. โดยมากคนจะติดคำ เช่น "เห็นกายในกาย" ก็เลยงงว่าเห็นอะไร กายอะไร อย่างไร แต่ถ้ารู้ว่าทุกคนมีตา หู จมูก ลิ้น กาย และกายที่จะรู้นั้น รู้เมื่อไร ก็จะทราบว่ากายทั้งตัวตั้งแต่ศีรษะตลอดถึงเท้ามีลักษณะแข็ง

ซึ่งเมื่อกระทบสัมผัสตรงไหนก็จะปรากฏเฉพาะตรงนั้น เพราะมีกายปสาทะแต่ถ้าไม่มีกายปสาทรูป

ก็ไม่สามารถรู้ลักษณะอ่อนหรือแข็งได้เลย

เพราะฉะนั้นถ้าแยกสภาพธรรมที่ปรากฏออกเป็น ๖ โลก คือโลกในวินัยของพระอริยเจ้า ซึ่งมีตา ๑ หู ๑ จมูก ๑ ลิ้น ๑ กาย ๑ ใจ ๑ จะเข้าใจได้ถูกต้องว่ารูปตั้งแต่ศีรษะตลอดเท้านั้น ปรากฏเฉพาะตรงที่กระทบสัมผัสเท่านั้น เกิดขึ้นกระทบ ปรากฏแล้วก็ดับไป

นี่จึงจะเป็น "เห็นกายในกาย" โดยไม่ต้องติดศัพท์ว่ากายคำแรกหมายความว่าอะไร กายคำหลังหมายความว่าอะไร แต่ให้เข้าใจจริงๆ ว่าช่วงขณะที่เห็น ต่างกับขณะที่ได้ยิน ต่างกับขณะที่จิตได้กลิ่น

ต่างกับขณะที่จิตสัมผัสต่างกับขณะที่จิตกำลังกระทบแข็ง ซึ่งขณะนี้ทุกคนก็กำลังกระทบแข็ง

เมื่อยังมีอัตตสัญญาที่ยังมีตัวเราทั้งหมด มีนิ้วมือที่กำลังกระทบสิ่งหนึ่งที่แข็ง แต่เมื่อรู้ว่าเป็นธรรมไม่ใช่ตัวเรา

และสติระลึกตรงแข็งที่ปรากฏเพราะมีกายปสาทรูป ขณะนั้นรู้ได้ว่ารูปแข็งต้องเกิด ถ้ารูปแข็งไม่เกิดขึ้น

ก็ไม่มีรูปแข็งปรากฏ และรูปแข็งที่เกิดขึ้นปรากฏแล้วก็ดับไป ฉะนั้นจึงไม่ใช่ตัวตน

บ. รู้ว่ามีตา มีสิ่งที่ปรากฏทางตา และมีสภาพรู้สิ่งที่ปรากฏทางตา อย่างนี้จะเรียกว่าเห็นกายในกายหรือไม่ครับ

ส. ขณะนั้นไม่ใช่เห็นกายในกาย เพราะสติปัญญาน มี ๔ คือ กายานุปัสสนาสติปัญฐาน ๑

เวทนานุปัสสนาสติปัญฐาน ๑ จิตตานุปัสสนาสติปัญฐาน ๑ ธรรมานุปัสสนาสติปัญฐาน ๑ ที่แยกเป็นสติปัญฐาน ๔

ทั้งๆ ที่ทุกปัญฐานก็เป็นธรรมทั้งหมดนั้น เพราะความยึดถือ ซึ่งทุกคนมีตั้งแต่เกิดทุก ๆ

ชาติว่าตลอดศีรษะถึงเท้าเป็นเรา เป็นกายของเรา เพราะฉะนั้นกายานุปัสสนาสติปัญฐาน

คือสติที่ระลึกสภาพแท้จริงของสิ่งที่เคยยึดถือว่าเป็นกาย จึงจะละการยึดถือว่าเป็นกายของเราได้

กายานุปัสสนาสติปัญฐาน รู้ลักษณะของมหาภูตรูปที่เคยยึดถือว่าเป็นกายของเรา

เมื่อศึกษาเข้าใจโดยตลอดทั้งเวทนานุปัสสนาสติปัญฐาน จิตตานุปัสสนาสติปัญฐาน

และธรรมานุปัสสนาสติปัญฐานด้วย ก็จะเห็นว่าสอดคล้องกันหมดกันหมด

เพราะเหตุว่าแม้ธาตุซึ่งเคยยึดถือเป็นกายของเรานั้น แท้จริงแล้วโดยสภาพที่เป็นขันธ์ ๕ อายตนะ

ก็เป็นธรรมานุปัสสนาสติปัญฐาน แต่ที่แยกออกเป็นกายานุปัสสนาสติปัญฐานเป็นต้น

ก็เพราะทุกคนยึดถือร่างกายว่าเป็นของเรานั้นเอง

ผู้ฟัง จิตเป็นธรรมที่รู้อารมณ์ จิตเป็นธรรมชาติที่สะสม อีกความหมายหนึ่ง จิตแปลว่าตรึงตรองในอารมณ์

เพราะอารมณ์เป็นสิ่งที่จิตรู้ อยากทราบว่าจิตและอารมณ์ อะไรเป็นเหตุที่เกิดก่อน

๓. เรื่องของจิตเป็นเรื่องละเอียด ทุกคนมีจิต กำลังเห็นก็เป็นจิต แต่เราก็ต้องพูดกันเรื่องจิตจนกว่าจะรู้ชัดจริงๆ เพราะแม้ว่าขณะนี้กำลังฟังเรื่องจิต เมื่อยังไม่ประจักษ์แจ้งในลักษณะของจิต ก็ต้องฟังบ่อย ๆ ที่ว่าจิตเป็นสภาพรู้อารมณ์ แสดงให้เห็นว่าจิตและอารมณ์จะปราศจากกันไม่ได้ จึงไม่ควรสงสัยว่าจะอะไรเกิดก่อนอะไรเกิดหลัง แต่พระผู้มีพระภาคทรงตรัสรู้ และทรงแสดงว่าในขณะที่เห็นรูป ได้ยินเสียง ได้กลิ่น ลิ้มรส กระทบสัมผัส รูปเกิดก่อนเพราะว่ารูปเป็นปุเรชาตปัจจัยคือเป็นปัจจัยโดยต้องเกิดก่อน จึงกระทบปสาทรูป แต่ทันทีที่กระทบปสาทรูปนั้น ยังไม่เห็น ยังไม่ได้ยิน เวลาที่รูปเกิดโดยยังไม่กระทบกับจิตก็ตาม หรือรูปเกิดพร้อมกับภวังคจิตก็ตาม จิตยังไม่เห็นรูป หรือยังไม่ได้ยินเสียง แม้กระนั้นถ้าพูดถึงระหว่างจักขุวิญญาณจิตที่เห็นกับสิ่งที่ปรากฏทางตา หรือ ระหว่างโสตวิญญาณจิตที่ได้ยินกับเสียงที่ปรากฏทางหู รูปต้องเกิดก่อนโดยเป็นปุเรชาตปัจจัย อารมณ์มีหลายอย่าง ต้องเข้าใจว่าอารมณ์ไม่ใช่มีแต่รูปเท่านั้น และที่กล่าวว่ารูปเป็นปุเรชาตปัจจัย คือเป็นปัจจัยโดยเกิดก่อนนั้น หมายถึงรูปที่ปรากฏทางทวาร ๕ เช่น ขณะเห็น รูปเกิดก่อนจึงกระทบจักขุปสาทะ แล้วจิตเห็นจึงเกิดทีหลัง โดยสภาพธรรมตามความเป็นจริงนั้นรูปกับนามแยกกัน รูปก็เกิดดับไปตามปัจจัยของรูปเพราะปัจจัยหรือสมุฏฐานให้เกิดรูปมี ๔ คือรูปเกิดเพราะกรรม ๑ รูปเกิดเพราะจิต ๑ รูปเกิดเพราะอตุ ๑ รูปเกิดเพราะอาหาร ๑ จิตจะรู้รูปนั้นหรือไม่ รูปนั้นก็เกิดดับตามสมุฏฐานของตน เพราะฉะนั้นการที่จะกล่าวถึงธรรม ก็จะต้องกล่าวโดยละเอียด เช่น รูปที่เกิดเพราะกรรม ก็กัมมขรูปนั้นเกิดตั้งแต่ขณะปฏิสนธิเรื่อยมา กัมมขรูปที่เกิดพร้อมกับปฏิสนธิจิต อาศัยปฏิสนธิจิตเป็นปัจจัยเกิดขึ้น หลังจากนั้นแล้วกัมมขรูปก็เกิดเพราะกรรมเป็นปัจจัย ไม่อาศัยจิตเป็นปัจจัยอีกเลย ส่วนรูปที่เกิดเพราะจิตเป็นสมุฏฐานนั้น เกิดพร้อมกับอุปาทนของจิต แสดงว่าเป็นรูปแต่ละชนิดซึ่งเกิดจากสมุฏฐานต่างกัน ฉะนั้นขณะที่รูปใดเป็นอารมณ์ทางตาหรือทางหู หรือทางจมูก หรือทางลิ้น หรือทางกาย หรือทางใจ รูปนั้นก็เกิดตามปัจจัยคือสมุฏฐานของรูปนั้น ๆ และนามก็เกิดตามเหตุปัจจัยของนามนั้น ๆ เช่นจิตที่เกิดแล้วดับไปเป็นอนันตรปัจจัยให้จิตขณะต่อไปเกิดขึ้น อนันตรปัจจัย คือ จิตและเจตสิกที่ดับไปแล้วนั้นเป็นปัจจัยให้จิตและเจตสิกขณะต่อไปเกิดขึ้น นามธรรมเท่านั้นเป็นอนันตรปัจจัย รูปธรรมไม่เป็นอนันตรปัจจัยดังนั้นรูปกับนามต้องแยกกัน เพราะแม้แต่สมุฏฐานที่ทำให้เกิดรูปธรรมก็ต่างกัน และเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดนามธรรมก็ต่างกัน

๖. ผู้ฟังถามต่อไปเรื่องอกุศลกรรม จิตนี้ถึงอกุศลกรรมที่ทำแล้วหลาย ๆ ชาติไม่ได้
ไม่รู้ว่าจะชาติก่อนทำอกุศลกรรมอะไรบ้าง ทำให้อกุศลกำเริบ ทำอย่างไรจะระงับอกุศลนี้

๓. พระผู้มีพระภาคทรงตรัสรู้ธรรมที่ดับกิเลสได้หมดสิ้นเป็นสมุจเฉท
ต่างกับคาสอนหรือวิธีอื่นซึ่งอย่างดีที่สุดก็เพียงแค่ปัญญาขั้นระงับกิเลสชั่วคราว เพราะการที่จะดับกิเลสได้หมดสิ้น ต้องดับด้วยการอบรมเจริญปัญญาขั้นสติปัญญาซึ่งเป็นการอบรมเจริญมคค์มีองค์ ๘
ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้เท่านั้น ถ้าไม่ใช้หนทางนี้แล้วไม่มีทางที่จะดับกิเลสได้เลย

ภิกษุ ทำได้เป็นขณะ ๆ แต่จิตใจอยากทำให้หมด ซึ่งก็ไม่รู้ประมาณก็ชาติ
วิปัสสนานี้ก็ฟังมาจนถึงเรื่องละกิเลสค้นหา นี่เป็นเรื่องสำคัญที่สุด แต่จะได้ยากมาก ไม่ใช่เฉพาะภุคหัตถ์
เป็นพระก็ลำบาก

๘. ที่พระคุณเจ้าบอกว่ากิเลสเป็นสิ่งที่ละยากไม่ว่าจะเป็นบรรพชิตหรือภุคหัตถ์
นี่แสดงให้เห็นว่าต้องเป็นปัญญารู้จักกิเลสได้ ถ้าปัญญาไม่เกิดก็ไม่มีความดับกิเลส
การที่พระผู้มีพระภาคทรงเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ด้วยพระปัญญา
ซึ่งได้ทรงบำเพ็ญพระบารมีมาจนถึงพร้อมที่จะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ฉะนั้นทุกท่านที่สนใจในการศึกษาพระธรรม ในการฟังพระธรรม ย่อมเห็นประโยชน์ของปัญญา
ถ้าไม่มีปัญญาแล้วอย่าคิดเรื่องหมดกิเลส เพราะเป็นความเพ้อฝันเป็นสิ่งที่เป็นไปได้
แม้ว่ากิเลสของแต่ละคนจะมีมากมายในแสนโกฏิกัปนับไม่ถ้วน
รวมทั้งตลอดชีวิตตั้งแต่เกิดมาในชาตินี้ก็มีกิเลสมากมาย
แต่ก็ไม่ทอดทิ้งเพราะเมื่อได้ฟังธรรมและมีความเข้าใจพระธรรมเพิ่มขึ้น
ก็จะมีภาระลี้ภัยรู้ลักษณะของสภาพธรรมทีละเล็กละน้อย จนกว่าจะสามารถประจักษ์แจ้งได้จริง ๆ ว่า

"ธรรมเป็นธรรม ไม่ใช่เป็นเรา ไม่ใช่เป็นของเรา ไม่ใช่ตัวตน"

เมื่อได้เริ่มฟังธรรมและเห็นว่าพระธรรมยากก็ไม่ควรทอดทิ้ง
เมื่อไม่ทอดทิ้งในการอบรมเจริญปัญญาสิ่งที่ยากนี้ก็จะค่อย ๆ ง่ายขึ้นทีละเล็กละน้อย
จนกระทั่งในที่สุดก็เป็นปกติและสามารถถึงความสมบูรณ์ของปัญญาได้ในวันหนึ่ง

๖. ผู้ฟังถามว่า เวลาฟังธรรม ใจไปตามธรรม แล้วก็มีมีความเข้าใจในพระธรรม แต่เมื่อฟังจบแล้ว
ก็มีใจกระวนกระวายไปทางอื่น ทำอย่างไรจึงจะให้ชั่งอยู่ในกุศลธรรม หรือให้จิตตั้งมั่นอยู่ในธรรมได้ตลอดเวลา

๘. ตลอดเวลาไม่ได้ แต่ว่าเพิ่มขึ้นได้ทีละเล็กละน้อยตามความเข้าใจและความศรัทธา ผู้ที่มีความเข้าใจธรรม

หลังจากฟังพระธรรมแล้วก็ยังไม่ลืมที่จะคิดพิจารณาพระธรรมที่ได้ฟังแล้ว

เมื่อมีเวลาว่างก็จะอ่านพระไตรปิฎก หรือเมื่อตื่นนอนขึ้นมาก็ยังนึกถึงธรรมที่ได้ฟัง อย่างเรื่องกาย
ซึ่งกระทบสภาพที่แจ้ง ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล จะหลับ จะตื่น จะนั่ง จะนอน จะยืน จะเดิน ก็มีกาย

มีการกระทบสิ่งที่อ่อนแอ เมื่อผู้นั้นมีสัญญาคือความจำที่มั่นคงในพระธรรม มีศรัทธาและอินทรีย์ ๕

ที่ได้สะสมมาแล้วก็เป็นปัจจัยให้สติเกิดระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนั้น

เพราะรู้ว่าธรรมแท้ ๆ ไม่ได้อยู่ในหนังสือ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องจิต เรื่องเจตสิก เรื่องรูป เรื่องสภาพธรรมใด ๆ

ในพระไตรปิฎกก็คือขณะนี้ที่กำลังปรากฏตัวจริง ๆ ของธรรมคือขณะนี้

เมื่อมีปัญญาเพิ่มขึ้นก็จะมีภาระลี้ภัยรู้ลักษณะของสภาพธรรมด้วยความเข้าใจ โดยไม่ใช่อยากเข้าใจ

แต่เมื่อฟังเข้าใจ สติก็ระลึก แล้วรู้ตามที่เข้าใจ

ขึ้นอยู่กับฟังนั้นว่าจะเข้าใจมากหรือเข้าใจน้อยก็ประกอบกันไปสติที่เริ่มระลึกลักษณะนั้นจะเพิ่มขึ้นมากหรือน้อยก็แล้ว

แต่ปัจจัยถ้าฟังเข้าใจมากขึ้น การตรึก การนึกถึงธรรมมากขึ้นสติก็ระลึกและค่อย ๆ

รู้ความจริงของสภาพธรรมมากขึ้นแต่ก็เป็นผู้ที่ประมาทไม่ได้

ขอให้คิดถึงชีวิตของพระโพธิสัตว์ขณะที่กำลังบำเพ็ญพระบารมี พระองค์ก็เหมือนทุกคนที่นั่งอยู่ที่นั่น คือมีตาเห็น มีหูได้ยิน มีความคิดต่าง ๆ และความคิดนั้นก็ไม่ได้มั่นคงอยู่ในธรรมตลอดเวลา แต่พระองค์ต้องการรู้ความจริงของเห็น ขณะที่กำลังเห็น ต้องการรู้ความจริงของได้ยิน ขณะที่กำลังได้ยิน เพราะเหตุว่าเห็นมีจริง ได้ยินมีจริง แล้วก็มีสุขไม่ชอบ ไม่ชอบ เกิดจากการเห็นการได้ยิน พระองค์ทรงทราบว่ายากแสนยากที่จะรู้ความจริงของการเห็น การได้ยิน ซึ่งเป็นชีวิต แต่ละขณะ เมื่อย่อลงมาแล้ว ชีวิตก็ดำรงอยู่ชั่วขณะจิตหนึ่ง ๆ แต่ว่าความคิดของผู้ที่ไม่ใช่พระโพธิสัตว์ ก็เพลี่ยงไปกับสิ่งที่ปรากฏทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ส่วนพระโพธิสัตว์ ไม่เป็นเช่นนั้นเมื่อรู้ว่หนทางนี้ยาก ต้องประกอบด้วยบารมี ต้องอาศัย ขันติ ต้องอาศัยวิริยะ ความอดทน พระองค์ก็ไม่ท้อถอยในการบำเพ็ญพระบารมีเพื่อที่จะได้รู้แจ้ง สภาพธรรมและสั่งสอนเวไนยสัตว์ให้พ้นทุกข์ เช่นพระองค์

ทุกท่านในที่นี้ มีโอกาสสดับพระธรรม ที่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ และทรงแสดงไว้โดยท่านไม่ต้องบำเพ็ญบารมีถึงความเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเช่นพระองค์ แต่ก็สามารถรับฟังพระธรรม และปฏิบัติตามหนทางที่พระองค์ทรงแสดงไว้แล้วได้ ไม่มีวิธีอื่น เพราะปัญญาจะเกิดขึ้นต้องฟังและฟังด้วยดี ถ้าฟังเฉย ๆ ท่านไม่เรียกว่าฟังพระธรรมท่านเรียกว่าได้ยิน คือผ่านหูไปแล้วไม่เข้าใจ แต่การฟังพระธรรมหมายความว่าสดับจริง ๆ ในเรื่องที่กำลังฟังแล้วก็พิจารณาด้วยความแยบคาย ข้อสำคัญที่สุดก็คือว่าผู้ฟังจริง ๆ นั่นคือผู้ปฏิบัติตามด้วย ไม่ใช่เพียงฟังเข้าใจแต่ไม่ปฏิบัติตาม

บ. พระคุณเจ้ากล่าวว่า ฟังก็ฟังแล้ว อยากจะไปปฏิบัติ แต่มีกิจการงานต่าง ๆ ในศาสนา และมีจิตกระสับกระส่ายไปในกิจการงานนั้น ๆ ไม่มีโอกาสได้ไปนั่งสงบเงียบ ๆ คนเดียวในการที่ได้ฟังเข้าใจแล้วและไปทำงานทางพระศาสนา ท่านถามว่าควรปฏิบัติสองทางหรือทางเดียว เพราะท่านเข้าใจว่าควรปฏิบัติได้ เป็นพระมีกิจการงานเยอะ ปฏิบัติไม่ได้

ตัวท่านเองอายุยังน้อยจึงมีกิจการงานมาก แก่ ๆ คงสบายกว่านี้

ส. พระคุณเจ้าบอกว่าฟังแล้ว แต่แม้พระอรหันต์ก็ยังฟังพระธรรมต่อไป พระผู้มีพระภาคทรงแสดงพระธรรม 45 พรรษา เราฟังพระธรรมมานานเท่าไร ถ้ายังไม่ค่อย ๆ เข้าใจลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏจริง ๆ ฟังเท่าไรก็ยังไม่พอ ดังนั้นการที่อยากจะไปปฏิบัติ กับการเริ่มเข้าใจลักษณะของสภาพธรรมขณะนี้

อย่างไรหนูกุยก์อยากจะหมดกิเลสไม่เหลือเลย

กับการฟังพระธรรมแล้วเข้าใจลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏถูกต้องขึ้นควรจะเป็นอย่างไร

อีกประการหนึ่ง ไม่ใช่เฉพาะพระคุณเจ้า คุณหัสดีต่างก็มีกิเลสเยอะ ฉะนั้นคุณหัสดีหลายท่านจึงบอกว่าไม่มีเวลา แต่ความจริงแล้วไม่ใช่เรื่องของเวลาที่ยังไม่มาถึงขณะนี้ทุกคนนั่งอยู่ที่นั่น เห็น ได้ยิน เป็นสภาพธรรมที่มีจริงและขณะที่ทำกิจการงานก็เป็นสภาพธรรมที่มีจริง จึงไม่มีการเลือกว่าจะรู้ธรรมในเวลานั้นหรือเวลานี้

แต่เป็นเรื่องของการอบรมเจริญปัญญารู้สภาพธรรมที่กำลังปรากฏในชีวิตจริง ๆ จนกว่าจะรู้ทั่ว

จึงจะละคลายความไม่รู้ ความสงสัยและความยึดมั่นในสภาพธรรมว่าเป็นตัวตนได้

บ. ผู้ฟังถามว่าใช้จิตอย่างไร จึงจะเชื่อว่าเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาจริง ๆ
ส. ถ้าไม่เข้าใจพระธรรมก็คงจะเลื่อมใสจริง ๆ ในพระพุทธศาสนาไม่ได้ เพราะเป็นแค่เพียงฟังคำบอกเล่าตาม ๆ กันมาว่าพระผู้มีพระภาคเป็นบุคคลผู้ประเสริฐ ทรงดับกิเลสหมดเป็นสมุจเฉท แต่เมื่อไม่ศึกษาว่ากิเลสอยู่ที่ไหนขณะไหนเป็นกิเลส และจะดับกิเลสอย่างไร ก็ไม่รู้ว่าการเลื่อมใสจริง ๆ ในพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นคือ เลื่อมใสอย่างไร จิตที่เลื่อมใสจริง ๆ ก็คือ เชื่ออย่างมั่นคงว่าพระผู้มีพระภาคทรงเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงแสดงพระธรรมเพื่ออนุเคราะห์สัตว์โลกถึง ๔๕ พรรษาเมื่อเชื่อในพระปัญญาคุณจริง ๆ ก็ย่อมจะฟังพระธรรมศึกษาพระธรรมให้เข้าใจ เพื่อจะได้อบรมเจริญปัญญาจนรู้แจ้งอริยสัจธรรมตามที่พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงไว้

บ. ผู้ฟังถามต่อไปว่า จิต และเจตสิก อย่างไหนทำให้เราเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนา
ส. ต้องเป็นโลกุตตรจิต คือ โสตาปัตติมรรคจิตและเจตสิกที่เกิดร่วมกัน จึงถึงไตรสรณคมน์ที่เป็นโลกุตระ ถ้าเป็นเพียงโลกียไตรสรณคมน์ ก็ยังไม่เข้าถึงสภาพธรรม ยังไม่ประจักษ์แจ้งว่าสภาพธรรมที่กำลังปรากฏขณะนี้ไม่ใช่ตัวตนเกิดขึ้นแล้วดับไปจริง ๆ ตามที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงเมื่อยังไม่ประจักษ์แจ้งอริยสัจธรรม ก็อาจจะเปลี่ยนไปนับถืออย่างอื่นได้

บ. ถามซ้ำอีกว่าจะอบรมจิต เจตสิก อย่างไร จึงจะไม่ให้ความวุ่นวาย และไม่ไปนับถือศาสนาอื่น เพราะขณะนี้ก็มีศาสนาอื่นมาเผยแพร่ในเขมรมาก ไม่อยากหวั่นไหวไปจากพุทธศาสนา
อยากให้อย่างมั่นคงในพระพุทธศาสนา
ส. ได้เรียนให้ทราบแล้วว่าการที่จะไม่เปลี่ยนไปนับถืออย่างอื่นนั้นต้องถึงพระรัตนตรัยโดยโลกุตตรสรณคมน์ แต่ก่อนที่จะเป็นโลกุตตรสรณคมน์ได้ ก็จะต้องมีความเชื่อมั่นในพระปัญญาคุณของพระผู้มีพระภาค ซึ่งก็ไม่ใช่ด้วยศรัทธาเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยโสภณเจตสิกอื่น ๆ ด้วย เช่น ปัญญา ถ้าไม่มีปัญญา มีแต่ศรัทธาเพียงอย่างเดียวก็ไม่สามารถจะตั้งมั่นคงในพระพุทธศาสนาได้ สำหรับชาวพุทธที่รู้สึกว่ามีเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาแล้วนั้น ก็ย่อมกราบไหว้บูชา สวดมนต์ทำวัตรเป็นประจำ แต่ต้องฟังพระธรรมและพิจารณาพระธรรมด้วย ยิ่งฟังพระธรรมก็ยิ่งเห็นพระปัญญาคุณของพระผู้มีพระภาค เพราะพระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมที่เป็นสัจธรรม เป็นธรรมที่มีจริง ซึ่งทุกคนสามารถพิสูจน์ได้ทันทีโดยไม่ต้องตระเตรียมหรือรอคอยเลย

วัดคำริชอ (วัดช้างเผือก)

จ. พระตะบอง ประเทศกัมพูชา

๒๐ กันยายน ๒๕๖๕

บ. อยากทราบว่า การปฏิบัติสติปัฏฐาน ๔ จะปฏิบัติอย่างไร

ส. โดยมาก คำถามที่ได้รับบ่อยๆ คือ จะปฏิบัติอย่างไร แม้แต่ที่เมืองไทยก็มี ผู้ถามว่าสติปัฏฐานปฏิบัติอย่างไร แต่เพื่อให้เข้าใจถูกต้องตั้งแต่ต้น แทนที่จะถามหรือคิดว่า จะปฏิบัติอย่างไร ขณะนี้กำลังเห็น กำลังได้ยิน

เป็นสภาพธรรมซึ่งพระผู้มีพระภาคทรงแสดงว่าไม่ใช่ตัวตนเลย

เพราะขณะเห็นก็เป็นช่วงขณะจิตหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยแล้วก็ดับไป ฉะนั้นแทนที่จะคิดว่าปฏิบัติอย่างไร

ขณะนี้เห็นเป็นธรรม ได้ยินเป็นธรรม คิดนึกเป็นธรรม ได้กลั่นเป็นธรรม ลมรสเป็นธรรม ทุกอย่างเป็นธรรม

ไม่ขาดกรรมเลย แต่ว่าปัญญาารู้ลักษณะของธรรมตามความเป็นจริงแล้วหรือยัง ไม่ใช่เรื่องจะปฏิบัติให้ผิดปกติ

แต่อบรมเจริญปัญญา รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏจริงๆ เพิ่มขึ้น

บ. สภาพธรรมนั้นหมายถึงอะไรครับ

ส. “ธรรม” หมายถึงสิ่งที่มีจริง สิ่งที่มีจริงภาษาบาลีใช้คำว่า “สัจจธมม” ขณะนี้เห็น กำลังเห็นเป็นของจริง

เพราะฉะนั้นก็เป็นสัจจธรรม ได้ยินก็เป็นสัจจธรรม ขณะนี้มีธรรม มีสัจจธรรม แต่วิชาไม่สามารถจะรู้ได้

พระผู้มีพระภาคตรัสรู้สภาพธรรมแต่ละชนิดตามความเป็นจริงของสภาพธรรมนั้น ทรงตรัสรู้ว่าเป็นหนึ่งๆ

ก็มีแต่สภาพธรรมที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคล ไม่มีตัวตน

แต่เมื่อไม่เข้าใจสภาพธรรมก็ยึดถือสภาพธรรมเป็นเรากำลังเห็น เรากำลังได้ยิน

และยึดถือรูปร่างกายทั้งหมดเป็นตัวตนของเรา

บ. บางท่านเข้าใจปกติอย่างนี้ไม่ใช่ธรรมการเข้าใจอย่างนี้ถูกต้องหรือไม่ครับ

ส. ถ้าขณะนี้ไม่ใช่ธรรม อะไรเป็นธรรม

บ. ทุกสิ่งทุกอย่างที่ได้เห็น ได้ยิน ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีวิญญาณ และไม่มีวิญญาณทั้งหมดเป็นธรรม

ส. ถูกต้อง เพราะธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา

สพเพ สงขารา อนิจจา สังขารทั้งหลายไม่เที่ยง

สพเพ สงขารา ทุกขา สังขารทั้งหลายเป็นทุกข์

สพเพ สงขารา อนตตา สังขารทั้งหลายเป็นอนัตตา

แสดงว่าทุกอย่างเป็นธรรม เช่น แข็ง ลักษณะที่แข็ง ใครทำขึ้น ไม่มีใครทำขึ้นเลย เกิดเพราะเหตุปัจจัย

สภาพธรรมที่มีจริงๆ ทุกอย่างเป็นธรรม

บ. การรู้แจ้งแทงตลอดธรรมเป็นอย่างไร

ส. ขณะนี้สภาพธรรมกำลังปรากฏ ก่อนที่จะรู้แจ้งแทงตลอด

ต้องรู้ลักษณะของสภาพธรรมแต่ละอย่างที่เคยยึดถือว่าเป็นตัวตน ซึ่งต้องอาศัยการฟัง การศึกษา การพิจารณา จึงจะรู้ว่าสภาพธรรมมี ๒ อย่าง คือนามธรรมซึ่งเป็นสภาพรู้ และรูปธรรมซึ่งไม่ใช่สภาพรู้ เช่น เห็นเป็นสภาพรู้ สิ่งปรากฏทางตาไม่ใช่สภาพรู้

เมื่อปัญญาประจักษ์แจ้งลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมว่าเป็นสภาพธรรมที่ไม่ใช่ตัวตนอย่างไรแล้ว

ภายหลังปัญญาจึงประจักษ์การเกิดดับของสภาพธรรมและรู้แจ้งแทงตลอดอริยสัจธรรมได้

บ. สภาพธรรมทั้งหมดก็รู้แล้วว่าไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล รู้ว่าทุกสิ่งทุกอย่าง

ที่มีวิญญาณและไม่มีวิญญาณ ไม่เที่ยง แต่อยากจะทำอะไรก็ทำได้ อริยสัจธรรมเป็นอย่างไร หรือที่รู้ว่ามีเที่ยง เป็นทุกขนั้น เป็นการรู้แจ้งอริยสัจธรรมแล้ว

ส. เพียงรู้อย่างนี้ ยังไม่ใช่การรู้แจ้งอริยสัจธรรม

บ. ได้เห็นสภาพธรรมทั้งหมดที่เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตน

การเห็นอย่างนี้เป็นการเห็นว่าสภาพธรรมที่เป็นทุกขนั้นไม่ใช่ตัวตน ถูกต้องหรือไม่ครับ

ส. การที่จะเห็นทุกข์ได้นั้น กำลังขณะนี้ อะไรเป็นทุกข์ หมายความว่ามิสติใหม่ มัคค์มีองค์ ๘ หรือมัคค์มีองค์ ๕ มิใหม่ เมื่อสติไม่เกิดจะรู้ได้จริงๆ ไหมว่าสภาพธรรมที่กำลังเห็นเป็นนามธรรมซึ่งกำลังเกิดดับไม่เที่ยง

บ. สุขและทุกข์ เกิดขึ้นได้อย่างไร

ส. ไม่ว่าจะเป็นคนเขมร คนไทย จะอยู่ที่ไหนก็ตาม จะมีทรัพย์สมบัติมากหรือน้อยก็ตาม

เมื่อมีกิเลสที่ย่อมเป็นทุกข์ทั้งนั้น เพราะเหตุว่าถูกกลุ่มรุมด้วยโลภะ โทสะ โมหะ

ไม่มีใครเลยที่จะเป็นสุขสงบอย่างแท้จริงได้ ถ้ายังไม่ดับกิเลสหมดเป็นพระอรหันต์ แล้วดับขันธปรินิพพาน ไม่เกิดอีกเลย

ดิฉันของอนุโมทนาพี่น้องชาวเขมรซึ่งมีกุศลในอดีต ทำให้ฝึกฝนในการฟังพระธรรม

เพราะรู้ว่าพระธรรมเป็นที่พึ่งอย่างแท้จริง ที่เราทุกคนมีชีวิตอยู่รอดไปทุกขณะๆ

ไม่ว่าจะอยู่แห่งไหนหรือประเทศไหนในโลกก็เพราะยังมีกรรมที่ทำให้ชีวิตเป็นไปอยู่

ขณะใดที่เห็นสิ่งที่ได้ ดิฉันเสียใจที่ ไม่ว่าอยู่ประเทศเขมรหรือที่ไหนก็ตาม ขณะนั้นเป็นผลของกุศลกรรม

แต่ก็ไม่สำคัญเท่ากับการที่เคยได้ฟังพระธรรมในอดีตและมีศรัทธาที่จะฟังพระธรรมต่อไปพร้อมทั้งอบรมเจริญปัญญาเพื่อรู้ลักษณะของสภาพธรรมขณะนี้ตามความเป็นจริง

เพราะไม่ว่าจะเป็นสิ่งใดที่ไม่ใช่ที่พึ่งอย่างแท้จริงเสมอเหมือนพระรัตนตรัย

บ. จะให้กิเลสวังหนี่ หรือเราจะวังหนี่กิเลส

ส. กิเลสอยู่ที่ใจ วังหนี่ไปไหนก็มีกิเลสตามไปด้วย เพราะว่าอยู่ที่ไหนกิเลสก็อยู่ที่นั่น แต่ขณะใดที่เป็นกุศล

ขณะใดที่มีปัญญา ขณะนั้นไม่ใช่โลภะ โทสะ โมหะ ไม่ใช่กิเลสซึ่งเป็นเหตุของความทุกข์

บ. ทำอย่างไรจึงจะฆ่ากิเลสได้

ส. จะฆ่าเอง หรือจะอบรมเจริญปัญญาและให้ปัญญาทำหน้าที่ละกิเลส

บ. มีผู้ถามว่า ทำอย่างไรจึงจะประจักษ์แจ้งพระนิพพาน

ส. ขณะนี้นิพพานไม่ปรากฏ ขณะนี้เห็น ขณะนี้ได้ยิน เมื่อประจักษ์แจ้งลักษณะสภาพธรรมที่กำลังปรากฏขณะนี้แล้วละคลายความยินดี พอใจ ในสภาพธรรมที่ปรากฏในขณะนี้ได้ จิตจึงจะโน้มไปสู่การที่จะไม่มีสภาพธรรมซึ่งปรากฏขณะนี้เป็นการมัว และโน้มไปสู่สภาพของนิพพานได้เมื่อปัญญาสมบูรณ์ถึงขั้น “โลกุตตรปัญญา”

บ. มีผู้ถามเรื่องพระโศดบันว่ามีกรรมรู้อย่างไรจึงมีหลายชั้น เช่น เอกพิชิ โกลังโกละ

ส. ตามกำลังของปัญญา ถ้ามีปัญญามากก็จะเกิดอีกเพียงชาติเดียว ถ้าปัญญาน้อยกว่านั้นก็ต้องเกิดอีกมากกว่า ๑ ชาติ แต่พระโศดบันจะเกิดอีกอย่างมากที่สุดไม่เกิน ๘ ชาติ

บ. รู้แจ้งอริยสัจธรรมตามกำลังของปัญญาอย่างไร จึงแบ่งเป็นกำลังอ่อน กำลังมาก

ส. เทียบได้กับคนเรียนหนังสือ ในชั้นหนึ่งๆ มีกี่คน ทุกคนสอบได้ตามกำลังความรู้ของแต่ละคนซึ่งต่างกัน

อาศรมวงศ์สนิท จ.นครนายก

๑๑ มกราคม ๒๕๕๖

สุจินต์ นัมสการพระคุณเจ้าที่เคารพอย่างสูง ดิฉันมีความยินดีมากที่ได้มาร่วมสนทนาธรรมที่นี้

ล้าม (แปลเป็นภาษาเขมร)

ส. สนทนาธรรมนั้นต้องมี ๒ ฝ่าย ไม่ใช่ดิฉันพูดฝ่ายเดียว

ล้าม

ส. ถ้ามีปัญหาที่ขอเชิญค่ะ เพราะเวลาคงมีไม่มาก

ล้าม

ล้าม ยังไม่กล้าถามครับ

ส. ถ้ายังไม่มีปัญหา ขอพูดถึงพระรัตนตรัย หรือการถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ

ล้าม

ส. ทุกคนคงทราบว่า เราถึงพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นสรณะ เป็นที่พึ่งในพระปัญญาคูณ พระบริสุทธิคุณ และพระมหากรุณาธิคุณ

ล้าม

ส. คุณเป็นเรื่องธรรมดา แต่ถ้าไม่ศึกษาให้เข้าใจในพระคุณทั้งสาม ย่อมเป็นการนับถือเพียงฟังตาม ๆ กันมา

ล้าม

ส. เพราะถ้ามีคำถามว่า พระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระมหากรุณาคุณของพระผู้มีพระภาคคืออย่างไร ก็จะต้องศึกษาพระธรรมจึงจะเข้าใจได้

ล้าม

ส. เมื่อยังไม่ได้ศึกษาพระธรรม ก็คงจะตอบเพียงกว้าง ๆ ว่า พระองค์เป็นผู้ที่หมดจดจากกิเลส

ล้าม

ส. หนทางที่จะหมดจดจากกิเลสนั้นต้องมี และเมื่อพระองค์ทรงตรัสรู้แล้วก็ทรงแสดงหนทางนั้นด้วย

ล้าม

ส. เพราะฉะนั้นก็ควรที่จะได้เข้าใจจริง ๆ ว่า พระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงตรัสรู้และทรงแสดงนั้นเป็นอย่างไร

ล้าม

ส. ต้องเป็นสิ่งซึ่งเราไม่สามารถจะคิดเอง เพราะเหตุว่าคำสอนของพระองค์นั้นมาจากการบำเพ็ญพระบารมีถึง ๔ อสงไขย แสนกัปปี เพื่อการตรัสรู้สัจธรรม

ล้าม

ส. เพียงคำว่า "สัจธรรม" ก็ควรจะได้เข้าใจให้ถูกต้อง

ล้าม

ส. สัจธรรม คือธรรมที่เป็นความจริง ซึ่งไม่มีใครสามารถเปลี่ยนแปลงสภาพความจริงนั้นได้

ล้าม

ส. ขณะนี้ก็มี "ธรรม" ซึ่งเป็น "สัจจะ"

ล้าม

ส. ซึ่งถ้าไม่ศึกษา ก็จะพยายามไปแสวงหา "สัจธรรม" ที่อื่น

ล้าม

ส. แต่เมื่อได้ศึกษาแล้วย่อมทราบว่า ในขณะนี้เองเป็นสัจธรรม

ล้าม

ส. เป็นธรรมที่มีจริง ๆ ซึ่งทุกคนพิสูจน์ได้ว่าเป็นธรรมที่มีจริง

ล้าม

ส. ทุกคนเกิดมา มีตา มีหู มีจมูก มีลิ้น มีกาย มีใจ

ล้าม

ส. การที่จะรู้ธรรม ก็รู้จาก ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ นั้นเอง

ล้าม

ส. ถ้าไม่มีการเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การลิ้มรส การรู้สิ่งที่กระทบสัมผัส การคิดนึก จะไม่มีใครรู้เลยว่า มีธรรม

ล้าม

๙. เพราะฉะนั้น "ธรรม" ไม่ต้องไปแสวงหาที่อื่น

ล้าม

๙. ขณะเห็น ขณะนี้เป็นธรรม เป็นของจริงที่กำลังเห็น

ล้าม

๙. ในพระไตรปิฎก พระผู้มีพระภาคทรงแสดง "สัจจะ" ความจริงของการเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การลิ้มรส การรู้สิ่งที่กระทบสัมผัสทางกาย การคิดนึก

ล้าม

๙. เพราะฉะนั้น ขณะนี้มีธรรมอยู่แล้ว แต่วิชาไม่สามารถเข้าใจว่า เป็น "ธรรม" ไม่ใช่ "เรา" ด้วยเหตุนี้ จึงต้องฟัง พระธรรมที่ทรงแสดงว่า ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นธรรม

ล้าม

๙. ธรรมที่กำลังปรากฏทางตาขณะนี้ เกิดขึ้นจึงปรากฏ ถ้าไม่เกิดก็ไม่ปรากฏ

ล้าม

๙. ธรรม คือสิ่งที่กำลังปรากฏทางหู เป็นธรรมที่เกิดขึ้น ถ้าไม่เกิดขึ้นก็ไม่ปรากฏ

ล้าม

๙. สิ่งใดที่เกิดขึ้น สิ่งนั้นต้องมีเหตุปัจจัยปรุงแต่งจึงเกิดขึ้นได้ และเมื่อเกิดขึ้นแล้วก็ดับ

ล้าม

๙. ผู้ที่ได้อบรมเจริญปัญญามาแล้วจริง ๆ สามารถที่จะประจักษ์แจ้งลักษณะที่เกิดขึ้นดับ ทั้งทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

ล้าม

๙. จะประจักษ์ว่าทุก ๆ อย่างเป็นธรรมที่เกิดขึ้นแล้วดับ

ล้าม

๙. เพียงขั้นฟังก็รู้ว่าเป็นสภาพที่มีจริง ๆ

ล้าม

๙. กำลังเห็นก็จริง เกิดขึ้นแล้วก็ดับ

ล้าม

๙. กำลังได้ยินก็จริง เกิดขึ้นแล้วก็ดับ

ล้าม

๙. ไม่ว่าจะเห็นตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

ล้าม

๙. ถ้าสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ไม่ใช่ธรรม ธรรมจะมีที่ไหน ไม่มีใครจะแสวงหาได้เลย

ล้าม

๘. เพราะฉะนั้นการที่จะเข้าใจหรือรู้จักธรรมได้ ก็โดยฟังเรื่อง สิ่งที่มีจริงที่กำลังปรากฏ จนกว่าจะค่อย ๆ เข้าใจขึ้น
ล้าม

๙. ส่วนใหญ่ทุกคนจะคิดถึงผลไกล คือการรู้แจ้งอริยสัจธรรม ประจักษ์แจ้งลักษณะของนิพพาน
ล้าม

๑๐. แต่เมื่อไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏขณะนี้ ก็ไม่สามารถประจักษ์แจ้งลักษณะของนิพพานได้
ล้าม

๑๑. เพราะขณะนี้นิพพานไม่ได้ปรากฏ แต่สภาพธรรมทางตา กำลังปรากฏ สภาพธรรมทางหูกำลังปรากฏ
เกิดแล้วดับแล้วจริง ๆ ทุกขณะ
ล้าม

๑๒. ฉะนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาพระธรรม
ล้าม

๑๓. พระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงทั้งหมด เป็นเรื่อง ชีวิตประจำวัน ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ
ล้าม

๑๔. การฟังพระธรรม ทำให้ค่อย ๆ เข้าใจลักษณะของสภาพ ธรรมที่กำลังปรากฏขณะนี้
ไม่ใช่เพียงคิดเรื่องสภาพธรรม แต่เป็นการรู้ลักษณะจริง ๆ ของสภาพธรรม
ล้าม

๑๕. เพียงสองอย่างนี้ก็ต่างกัน คือ การรู้เรื่องธรรมนั้นไม่ใช่การรู้ลักษณะจริง ๆ ของธรรม
ล้าม

๑๖. เช่น ขณะนี้กำลังพูดเรื่องการเห็น เป็นสิ่งมีจริง เป็นสภาพรู้ชนิดหนึ่ง เป็นธาตุชนิดหนึ่ง ไม่ใช่เราแน่นอน
ล้าม

๑๗. ขณะใดที่พูดเรื่องการเห็น แต่ยังไม่รู้ตัวจริงที่กำลังเห็น ก็เป็นขั้นฟังหรือศึกษาธรรม
ล้าม

๑๘. ขั้นฟังนั้นก็ต้องพิจารณาให้เข้าใจก่อน จึงเป็นสังขารขั้นที่จะทำให้ระลึกได้ว่าขณะนี้ที่กำลังเห็นเป็นของจริง
เป็นเพียงธาตุชนิดหนึ่งจริง ๆ
ล้าม

๑๙. เห็น ไม่ใช่สิ่งที่ปรากฏทางตา
ล้าม

๒๐. ต้องแยกลักษณะของสภาพธรรมทางตาซึ่งมีสองอย่าง คือสภาพที่เห็นและสิ่งที่ปรากฏทางตา
ล้าม

๒๑. สภาพธรรมที่กำลังปรากฏทางตามีจริง แต่ไม่ใช่สภาพรู้
ล้าม

๘. เป็นธรรมที่เกิดขึ้นกระทบจักขุปสาทะ เป็นปัจจัยให้จิตเห็นเกิดขึ้น

ถาม

๘. สิ่งที่ปรากฏทางตาไม่ใช่เสียงที่ปรากฏทางหู

ถาม

๘. ลักษณะของเสียงเป็นสภาพธรรมอีกอย่างหนึ่งซึ่งเกิดขึ้น กระทบหู เสียงเป็นปัจจัยให้เกิดจิตได้ยิน เสียงไม่ใช่จิตได้ยิน

ถาม

๘. เพราะฉะนั้นสภาพธรรมทั้งหมดไม่ใช่ตัวตน สัตว์ บุคคล

ถาม

๘. การอบรมเจริญปัญญา คือการค่อย ๆ เข้าใจลักษณะของ สิ่งที่กำลังปรากฏให้ถูกต้อง

ถาม

๘. ในพระไตรปิฎก มหาสติปัฏฐานสูตรและสูตรอื่น ๆ มีข้อความว่า

ถาม

๘. เป็นผู้ที่มีปกติระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่มีจริงซึ่งกำลังปรากฏ

ถาม

๘. สภาพธรรมใดไม่ปรากฏ แม้สภาพธรรมนั้นจะเกิด ก็ดับแล้ว

ถาม

๘. ฉะนั้นปัญญาจึงสามารถรู้ได้เฉพาะสภาพธรรมที่กำลังปรากฏเท่านั้น

ถาม

๘. ธรรม คือชีวิตประจำวันซึ่งจะต้องค่อย ๆ ฟังและค่อย ๆ เข้าใจขึ้นทีละเล็กทีละน้อย แต่ข้อสำคัญ ไม่ไปหาธรรม ที่อื่น ขณะอื่น

ถาม

๘. เมื่อสติระลึกถึงความจริงของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏขณะนี้

จึงจะสามารถประจักษ์ได้ว่าสภาพธรรมไม่ใช่ตัวตน เกิดขึ้นแล้วก็ดับไป

ถาม

๘. มิฉะนั้นแล้ว ก็จะเป็นเพียงการพูดตามว่าสภาพธรรมเกิดขึ้น แล้วดับไป โดยไม่ประจักษ์การเกิดขึ้นและดับไป

ถาม

๘. ถ้ามีคำถามก็ขอเชิญค่ะ

ถาม มีผู้ถามท่านอาจารย์ถึงเรื่องการเกิดดับ มีอะไรเกิดบ้าง มีอะไรดับบ้าง

๘. ขณะนี้กำลังเห็น กำลังได้ยิน เมื่ออบรมเจริญปัญญาจนคมกล้า ก็สามารถประจักษ์การเกิดขึ้นและดับไปของสภาพธรรมแต่ละลักษณะได้

ถาม

๘. ซึ่งคนที่ยังไม่ได้ศึกษาธรรม หรือแม้จะได้ศึกษาบ้างแล้ว ก็รู้ แต่เพียงว่าเห็น ไม่ใช่ได้ยิน

ถาม

๘. ผู้ที่เพียงเข้าใจก็จะเพียงพอตาม

ถาม

๘. การอบรมเจริญสติปัญญา เป็นหนทางที่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระสาวกทั้งหลายได้ดำเนินไปแล้ว

ถาม

๘. ซึ่งพุทธศาสนิกชนก็สามารถประพฤติปฏิบัติตามได้ แม้ในขณะนี้เอง

ถาม

๘. แต่ต้องเป็นไปตามลำดับขั้น คือเริ่มตั้งแต่ขั้นการฟังก่อน

ถาม

๘. พระผู้มีพระภาคทรงแสดงพระธรรมโดยละเอียดถึง ๔๕ พรรษา สำหรับพุทธศาสนิกชนในยุคนี

ถาม

๘. เพราะเหตุว่าพระธรรมที่พระองค์ทรงแสดงโดยย่อกับบุคคลต่าง ๆ เมื่อครั้งที่พระองค์ยังไม่ปรินิพพานนั้น ผู้ที่ได้อบรมเจริญปัญญามาแล้ว

ในขณะที่ฟังก็สามารถประจักษ์การเกิดขึ้นและดับไปของสภาพธรรมแต่ละทางได้ถูกต้อง

ถาม

๘. แต่ไม่ว่าจะเป็นสมัยก่อนหรือสมัยนี้ สภาพธรรมทั้งหลายก็เป็นสภาพธรรมที่เกิดดับ ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคลนั่นเอง

ถาม

๘. ผู้ที่ศึกษาธรรมเป็นผู้ตรง แม้จะได้ฟังว่าสภาพธรรมเกิดดับ ไม่ใช่ตัวตน แต่ขณะนี้กำลังเห็น ยังเห็นเป็นคนนั้นคนนี้ หรือวัตถุสิ่งนั้นสิ่งนี้

ถาม

๘. จึงต้องเป็นผู้ตรงที่จะรู้ว่าปัญญาจะต้องเจริญอบรมอีกมาก จนกว่าจะเห็นสภาพธรรมถูกต้องตามความเป็นจริง

ถาม

๘. ไม่ว่าจะเห็นที่ไหน เมื่อไร ก็รู้ว่าสภาพเห็นนั้นเป็นเพียง สภาพธรรมชนิดหนึ่ง เป็นสภาพรู้ เป็นนามธรรม

ถาม

๘. นามธรรมมีหลายอย่าง ทางตาที่กำลังเห็นขณะนี้ ก็เป็นนามธรรมชนิดหนึ่งที่เห็น

ถาม

๙. ทางหู จิตได้ยินก็เป็นนามธรรมอีกชนิดหนึ่ง ไม่ใช่เห็น

ถาม

๙. ได้ยินเกิดขึ้นแล้วก็ดับไป ดังนั้นจึงไม่มีตัวตนที่ได้ยิน เพราะว่าได้ยินเป็นเพียงธาตุที่เกิดขึ้นแล้วก็ดับ

ถาม

๙. ถ้าจะอุปมา ก็เหมือนกับไฟที่เกิดแล้วดับ ไฟที่ดับไปแล้ว ไม่ได้ไปอยู่ที่ไหนเลย ดับหมดจริง ๆ

ถาม

๙. สภาพธรรมขณะนี้ที่เกิดขึ้นแล้วดับ ก็ดับไปแล้วจริง ๆ สิ่งทั้งหมดไป ดับไป

ถ้ายังยึดถือว่าเป็นตัวเราหรือเป็นของเรา ก็ไม่ถูกต้อง

ถาม

๙. ตั้งแต่เกิดมาจนกระทั่งขณะนี้ ไม่มีสภาพธรรมสักขณะเดียว ที่เกิดแล้วไม่ดับ

ถาม

๙. ไม่มีสิ่งใดเลยซึ่งเป็นเราหรือเป็นตัวตน เหมือนกับไฟซึ่งเกิดแล้วก็ดับไป เกิดแล้วก็ดับไป ๆ

ถาม

๙. ได้ยินเมื่อสักครู่นี้ดับหมดแล้ว ได้ยินขณะนี้ไม่ใช่ได้ยินขณะก่อน ได้ยินขณะก่อนอยู่ไหน ไม่มีเลย

ถาม

๙. ไม่มีเราที่ได้ยิน เป็นแต่เพียงสภาพธรรมหรือธาตุชนิดหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้นได้ยินแล้วก็ดับหมดสิ้นไป

สภาพธรรมเกิดขึ้นแล้วดับไป ๆ สืบต่อกันไปที่ละขณะ จนถึงขณะสุดท้ายของ ขาตินี้ คือขณะตาย

ถาม

๙. ทุกคนรู้ว่าการตายเป็นการจาก เป็นการพลัดพรากจากทุกสิ่ง ไม่มีอะไรเหลือเลย

ได้ยินขณะก่อนก็เหมือนกับความตาย จริง ๆ เพราะว่าไม่เหลือเลยเช่นเดียวกัน

ถาม

๙. ในพระธรรมมีคำว่า "ขณิกมรณะ" เมื่อเข้าใจความหมายนี้จริง ๆ ก็จะรู้ว่าขณะนี้ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วดับหมดสิ้น

เป็นความตายทุก ๆ ขณะ

ถาม

๙. เพราะฉะนั้นการอบรมเจริญปัญญา ไม่ต้องคอยไปรู้ตอนใกล้ ตายว่าไม่เหลือตัวเราอีกแล้ว

ถาม

๙. แต่ปัญญาที่จะละคลายการยึดถือสภาพธรรมว่าเป็นตัวตนนั้น ต้องประจักษ์ "ขณิกมรณะ"

คือการเกิดขึ้นและดับไปของสภาพธรรมขณะนี้ จึงจะถอนการยึดมั่นในความเห็นว่าเป็นตัวเรา หรือเป็นตัวตน

สัตว์ บุคคลได้

ถาม

๙. มิฉะนั้น ก็เพียงแต่จำได้ตามที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงว่า ธรรมทั้งหลายไม่เที่ยง เป็นอนัตตา ซึ่งไม่ควรจะเป็นเพียง ความจำเรื่องธรรม แต่ต้องเป็นการค่อย ๆ เข้าใจลักษณะของสภาพธรรมขณะนี้เพิ่มขึ้น

ถาม

๙. ทุกคนคงอยากทราบว่า จะประจักษ์แจ้งสภาพธรรมขณะนี้ที่ไม่ใช่ตัวตน และกำลังเกิดดับได้อย่างไร พระผู้มีพระภาค ทรงแสดงว่ามีหนทางเดียว คือ สติระลึกรู้ลักษณะของ สภาพธรรมที่กำลังปรากฏขณะนี้

ถาม

๙. เวลาที่พูดถึงคำว่า "สติ" ไม่ได้หมายความว่าทุกคนรู้ลักษณะของสติ

ถาม

๙. ต้องอาศัยการฟังพระธรรมจึงจะรู้ว่าสติเป็นสภาพธรรมฝ่ายดี

ถาม

๙. สติ ไม่ใช่วิตกคะซึ่งเป็นการตรึกหรือนึกคิด เพราะว่าการคิดนึกเป็นกุศลหรืออกุศลก็ได้ ขณะที่คิดนึกเป็นอกุศล ขณะนั้นไม่ใช่สติ

ถาม

๙. ต้องเข้าใจให้ถูกต้องว่า สติเป็นสภาพธรรมฝ่ายดีที่ระลึกเป็นไปในกุศล

ถาม

๙. ขณะที่กำลังฟังขณะนี้ เกิดความเข้าใจขึ้น เพราะสติระลึกรู้ถูกต้องในสิ่งที่ได้ยินได้ฟัง

ถาม

๙. แต่ถ้าใครง่วงนอน ไม่สนใจ คิดเรื่องอื่น ขณะนั้นไม่ใช่สติเพราะไม่เป็นกุศล

ถาม

๙. ตั้งแต่เกิดจนตาย แม้ว่าสติจะเกิด วิตกจะเกิด สภาพธรรมต่าง ๆ จะเกิด

แต่ถ้าไม่อาศัยการฟังพระธรรมที่ทรงแสดงแล้วก็ปนกันหมด โดยยึดถือว่าเป็นตัวตน

ไม่ได้แยกลักษณะของสภาพธรรมแต่ละชนิดที่ต่างกัน

ถาม

๙. โดยมาก มักใช้คำต่าง ๆ ที่คิดว่าเข้าใจแล้ว เช่น สติ สมาธิ ปัญญา

ถาม

๙. แต่ถ้าถามว่า สติเป็นอย่างไร สมาธิเป็นอย่างไร ปัญญาเป็นอย่างไร ก็ตอบไม่ได้

ถาม

๙. หรือบางคนก็ตอบตามความคิดของตนเอง

ถาม

๙. แต่ผู้ที่ได้ศึกษาพระธรรมแล้ว จะเข้าใจได้ถูกต้องว่าสติไม่ใช่สมาธิ สติไม่ใช่ปัญญา

จะไม่รวมเป็นธรรมอย่างเดียวกัน เพราะรู้ว่าขณะที่สภาพธรรมเกิดขึ้นนั้น ต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่าง

ถาม

๘. ในยุคนี้ สมัยนี้ มีผู้เข้าใจว่าตนเองปฏิบัติธรรม แต่ไม่รู้ว่าที่เข้าใจว่ากำลังปฏิบัติธรรมนั้นด้วยความเข้าใจถูกหรือไม่เข้าใจอะไรเลย

ถาม

๘. พระผู้มีพระภาคทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อพุทธบริษัทสุดที่ จะเปรียบประมาณได้ โดยพระองค์ทรงแสดงพระธรรมที่ พระองค์ทรงตรัสรู้ เพื่อให้ผู้ฟังเกิดปัญญาของตนเอง

ถาม

๘. ถ้าผู้ใดก็ตามแสดงธรรม แต่คนฟังไม่เกิดความรู้ความเข้าใจเลย การฟังนั้นก็ไม่มีประโยชน์ เพราะไม่เกิดปัญญาจากการฟังนั้น

ถาม

๘. พุทธบริษัทกราบนมัสการพระผู้มีพระภาค เพราะพระองค์ทรงแสดงพระธรรมที่ทำให้พุทธบริษัทเกิดปัญญาของตนเอง จนกระทั่งสามารถรู้แจ้งอริยสัจธรรมตามพระองค์ได้

ถาม

๘. เพราะฉะนั้น ผู้ที่ฟังพระธรรมแล้วเข้าใจ เกิดปัญญาว่าปฏิบัติธรรมคืออะไร

ถาม

๘. ไม่ใช่ตัวตนแน่นอนที่ปฏิบัติ เพราะว่าทุกสิ่งทุกอย่างเป็นธรรมแต่ละชนิด เช่น สติเป็นธรรมชนิดหนึ่ง สมาธิเป็นธรรมชนิดหนึ่ง ปัญญาเป็นธรรมอีกชนิดหนึ่ง

ถาม

๘. ถ้าไม่เข้าใจเรื่องสติ สมาธิ ปัญญา ผู้นั้นก็เข้าใจผิดคิดว่ากำลังปฏิบัติธรรม

ถาม

๘. ในพระไตรปิฎก พระผู้มีพระภาคทรงแสดงสัมมามัคค์และมิจจามัคค์

ถาม

๘. ผู้ที่ศึกษาเข้าใจพระธรรมแล้วก็รู้ว่าปฏิบัติอย่างไรเป็นมิจจามัคค์ ปฏิบัติอย่างไรเป็นสัมมามัคค์

ถาม

๘. ผู้ที่ตรงต่อธรรมจะรู้ได้ว่า หนทางปฏิบัติใดทำให้เกิดปัญญา รู้ความจริงของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ หนทางนั้นเป็นสัมมามัคค์

ถาม

๘. แต่ถ้าเข้าใจว่าปฏิบัติธรรม โดยไม่รู้สภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ก็ต้องเป็นมิจจามัคค์แน่นอน

ถาม

๘. เพราะฉะนั้นมิจจามัคค์คือปฏิบัติโดยปราศจากปัญญา สัมมามัคค์คือปฏิบัติด้วยความเห็นที่ถูกต้อง

ถาม

๘. ถ้าปัญญายังไม่เกิด ยังไม่รู้ว่าสมาธิมีลักษณะต่างจากสติและปัญญาอย่างไร ก็เป็นมิจจามัคค์

ถาม

๙. ขึ้นต้นควรจะได้ทราบว่า ขณะนี้ปฏิบัติธรรมได้ไหม

ถาม

๙. ถ้าเข้าใจว่า ขณะนี้ปฏิบัติธรรมไม่ได้ ก็ไม่ตรงตามพระไตรปิฎก เพราะผู้รู้แจ้งอริยสัจธรรมนั้น รู้แจ้งอริยสัจธรรมในชีวิตประจำวันตามปกตินี้เอง ปัญญาสามารถรู้ความจริงได้ทุกอย่าง แต่เมื่อไม่ใช่ปัญญาก็ไม่สามารถจะรู้ความจริงขณะนี้ได้

ถาม

๙. พระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงนั้น ไม่พ้นจากชีวิต ปกติประจำวัน ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ โลกะบ้าง โทสะบ้าง กุศลบ้าง เมตตาบ้าง พระองค์ทรงแสดง สภาพธรรมไว้โดยละเอียด

ถาม

๙. เพราะฉะนั้นขอให้เข้าใจว่าสติไม่ใช่สมาธิอย่างไร ส่วนมากจะปนกันโดยคิดว่าสมาธิเป็นสติ

ถาม

๙. ผู้อบรมเจริญทางที่จะรู้แจ้งอริยสัจ รู้ว่าขณะนี้สติ สามารถที่จะเกิดได้ตามปกติ

ถาม

๙. ฉะนั้นเมื่อยังไม่เข้าใจพระธรรมจริง ๆ แล้ว ก็ไม่ควรปฏิบัติอะไรทั้งสิ้น เพราะว่าขณะนี้ไม่ใช่ปัญญาที่ปฏิบัติด้วยความเข้าใจ

ถาม

๙. ผู้ที่เป็นสาวกล้วนเป็นผู้ที่ฟังพระธรรม แล้วแต่บารมีว่า สามารถเข้าใจได้มากหรือน้อย ถ้าเข้าใจได้มาก สัมมาสติ ก็เกิดระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง ตรงตามที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง

ถาม

๙. กำลังหัวเราะ เป็นธรรมหรือเปล่า

ถาม

ถาม ธรรมหัวเราะ ไม่ใช่คนหัวเราะ

๙. ความรู้สึกต่าง ๆ นั้น ภาษาบาลีเรียกว่า "เวทนา" ถ้าไม่หัวเราะ เป็นเวทนาอะไร

ถาม

ถาม อุเบกขาเวทนา

๙. เรา รู้จักชื่อ รู้ชื่อมากมาย สุขเวทนามากี่รู้จัก ทุกขเวทนามากี่รู้จัก โสมนัสเวทนามากี่รู้จัก โทมนัสเวทนามากี่รู้จัก อุเบกขาเวทนามากี่รู้จัก รู้จักชื่อ

ถาม

๙. แต่ถ้าเวทนาใดกำลังเกิดขึ้นปรากฏ แล้วระลึกถึงเวทนานั้น จะรู้ความจริงว่าเวทนานั้นต่าง ๆ กัน

ถาม

๙. อย่างขณะนี้ กำลังเห็น ขณะที่เห็นต้องเป็นอุเบกขาเวทนาเท่านั้น

ถาม

๘. เห็นดับไป ความรู้สึกชอบซึ่งเกิดภายหลังเป็นโทษะ ไม่ใช่เห็น

ล้าม

๙. ถ้ากำลังสนุก ขณะนั้นต้องเป็นโสมนัสเวทนาซึ่งเกิดกับโลกมุลจิต

ล้าม

๑๐. แต่ถ้าฟังพระธรรม แล้วโสมนัสที่ได้ยินสิ่งที่ไม่เคยได้ยินได้ฟังมาก่อน โสมนัสเวทนานั้นเกิดกับกุศลจิต
ต่างกับโสมนัสเวทนาที่เกิดกับโลกมุลจิต

ล้าม

๑๑. สภาพธรรมตามความเป็นจริง เป็นอย่างนี้ ซึ่งปัญญา สามารถที่จะรู้ในขณะที่สภาพธรรมนั้นกำลังปรากฏ
จริง ๆ ได้

ล้าม

๑๒. ยาก หรือ ง่าย

ล้าม ยาก

๑๓. แต่เป็นความจริง ถ้าใครตอบว่าง่ายก็ผิด เพราะพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ทรงแสดงธรรมง่าย ๆ แน่นนอน

ล้าม

๑๔. ถ้าปัญญาสามารถรู้ความจริงอย่างนี้ได้ จะเห็นว่าสภาพธรรม เปลี่ยนแปลงเร็วมาก

ล้าม

๑๕. ทุกคน มีขณะที่ไม่สบายใจ เสียใจ โศกเศร้า เป็นทุกข์ ตามเรื่องราวที่คิดนึก

ล้าม

๑๖. กำลังเห็น ไม่ใช่คิด แต่เห็นแล้วคิด

ล้าม

๑๗. บางคนก็คิดเป็นทุกข์ บางคนก็คิดเป็นสุข

ล้าม

๑๘. จะเห็นพระคุณของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ในขณะที่เป็นทุกข์แล้วสามารถที่จะรู้ว่าไม่ใช่ขณะที่กำลังเห็น
ซึ่งเป็นเพียงเห็นเฉย ๆ เท่านั้น

ล้าม

๑๙. มีใครบ้างไม่เห็นด้วยว่า ขณะที่กำลังเห็นนี้เป็นความรู้สึกเฉย ๆ เท่านั้น หลังจากเห็นแล้วจึงเกิดความสุข
หรือความทุกข์

ล้าม

๒๐. ต้องแยกให้รู้ตามความเป็นจริงว่าสุขหรือทุกข์ขณะนี้ เกิดหลังจากเห็น เกิดหลังจากได้ยิน ไม่ใช่ขณะที่เพียงเห็น
เพียงได้ยินเท่านั้น เป็นขณะที่ต่างกัน

ล้าม

๔. เมื่อรู้ความจริงที่ละเอียดที่ละน้อย ก็สามารที่จะบรรเทาความไม่รู้และความทุกข์ซึ่งเกิดจากความไม่รู้ได้
 ล้ำม
๕. เพราะฉะนั้น ถ้าสามารถจะรู้ความจริงยิ่งกว่านี้เป็นเพียง สภาพธรรม ซึ่งเกิดแล้วดับจริง ๆ ไม่ใช่เรา ก็จะทำให้ละคลายความทุกข์เพราะการคิดนึกได้ มากหรือน้อยตามกำลัง ของปัญญาด้วย
 ล้ำม
๕. ปัญญาเพียงขั้นฟังนั้น ไม่ใช่ปัญญาขั้นที่กำลังอบรมเจริญสติ
 ล้ำม
๕. ปัญญาขั้นที่กำลังอบรมเจริญสติ ก็ไม่ใช่ปัญญาขั้นที่ประจักษ์ แจ้งสภาพธรรมตามความเป็นจริง
 ล้ำม
๕. ปัญญาขั้นที่รู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นพระโสดาบันบุคคล
 ก็ไม่ใช่ปัญญาขั้นที่รู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นพระสกทาคามีบุคคล พระอนาคามีบุคคล พระอรหันตบุคคล
 ล้ำม
๕. ดังนั้น ผู้ที่เป็นพุทธศาสนิกชนต้องเป็นผู้อดทนที่จะฟัง แล้วพิจารณาธรรมให้เข้าใจจริง ๆ ไม่ใช่ไปทำอย่างอื่น
 อดทน จนกว่าสติและปัญญาจะค่อย ๆ เพิ่มขึ้นทีละเล็กทีละน้อย
 ล้ำม
๕. และเป็นผู้ที่ตรงต่อปัญญา ว่าปัญญานั้น ไม่ใช่ความไม่รู้ เมื่อ ยังไม่รู้ก็ไม่หลอกตัวเองว่ารู้แล้ว
 ล้ำม
๕. ตราบใดที่ยังไม่รู้สภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริง ก็ยังไม่ใช่ปัญญาที่เกิดจากการปฏิบัติธรรม
 ล้ำม
๕. ผู้ที่เป็นพุทธศาสนิกชนต้องเป็นผู้ที่ตั้งตนไว้ชอบ
 ล้ำม
๕. ตั้งตนไว้ชอบ แม้ในการฟังพระธรรม
 ล้ำม
๕. เพื่อจุดประสงค์อย่างเดียว ก็เพื่อเข้าใจสภาพธรรมถูกต้องตามความเป็นจริง
 ล้ำม
๕. ไม่ใช่เพื่อลาภ ยศ สรรเสริญ หรือแม้คำชมว่าเป็นผู้มี ปัญญามาก
 ล้ำม
๕. การอบรมเจริญปัญญา จึงต้องเป็นผู้ที่ตั้งตนไว้ชอบ
 ล้ำม
๕. ไม่ใช่ด้วยโลภะ ที่อยากจะรู้แจ้งอริยสัจธรรม
 ล้ำม

๙. แต่เป็นผู้ตรงว่าปัญญารู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ขณะนี้แล้วหรือยัง

ล้าม

๙. ถ้ายัง ก็ต้องฟังต่อไปอีก พิจารณาต่อไปอีก อบรมสติและปัญญาต่อไปอีก

ล้าม

๙. ไม่มีใครรู้จริง ๆ ว่าจะตายเมื่อไร จะต้องจากทุกสิ่งทุกอย่างหมดสิ้นเมื่อไร

ล้าม

๙. ถ้าไม่ได้อบรมเจริญปัญญา โลกที่สะสมมาก็จะติดตามไป และก็ย่อมจะหนาแน่นมากขึ้นเรื่อย ๆ

ล้าม

๙. เพราะฉะนั้นสิ่งที่ประเสริฐที่สุด คือปัญญาที่รู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง

ล้าม

๙. นอกจากปัญญาแล้ว ไม่มีธรรมใดดับกิเลสได้เลย

ล้าม

๙. ต้องเห็นคุณประโยชน์สูงสุดของปัญญา ซึ่งเกิดจากการฟังพระธรรม แล้วเข้าใจสภาพธรรมมากขึ้น

โดยไม่หวังว่าจะรู้แจ้งอริยสัจธรรมเมื่อไร

ล้าม

๙. เพราะการเริ่มเข้าใจธรรมทีละเล็กทีละน้อย เป็นหนทางเดียวที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมหรือถึงพระนิพพานได้

ล้าม

๙. การรู้แจ้งอริยสัจธรรม หรือถึงพระนิพพานนั้นต้องถึงด้วยปัญญา ไม่ใช่ถึงด้วยวิธีอื่น

ล้าม

๙. ข้อสำคัญ อย่าหลงคิดว่าจะรู้อย่างอื่นที่ไม่ใช่สภาพธรรมซึ่งเกิดปรากฏในชีวิตประจำวัน

ต้องรู้สภาพธรรมตามปกติ ตามความเป็นจริงในขณะนี้ จึงไม่หลงทาง

ล้าม

๙. ถ้าอยากรู้อย่างอื่น อยากเห็นอย่างอื่น ไม่ใช่รู้สภาพธรรม ขณะนี้ตามปกติตามความเป็นจริง นั้นคิดแล้ว

ล้าม

ล้าม มีผู้ถามว่า ในพระไตรปิฎก บางแห่งใช้คำว่า "ทุกขสัจ" บางแห่งเป็น "ทุกขอริยสัจ"

ทำให้สงสัยว่าทุกขของพระอริยเจ้ากับทุกขของปุถุชน ต่างกันหรืออย่างไร

๙. สภาพธรรมที่เกิดขึ้นนั่นเองเป็นทุกข ไม่มีใครสามารถเปลี่ยนแปลงได้ "ทุกขสัจ" หรือ "ทุกขอริยสัจ"

หมายถึง ไตรลักษณ์ คือลักษณะที่เกิดแล้วดับ ไม่มีใครสามารถ ขยับซึ่งสภาพธรรม ที่เกิดแล้ว ไม่ให้ดับได้เลย

ลักษณะที่ เกิดดับนั้นเป็นทุกขเพราะไม่เป็นที่น่ายินดี

สิ่งที่ทุกคนต้องการคือความสุขที่เที่ยง ยั่งยืน ไม่ดับ

แต่ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริงนั้นเป็นทุกขเพราะเกิดแล้วดับ ไตรลักษณ์ต้องครบทั้ง ๓ ลักษณะ

ได้ แก่ อนิจจลักษณะคือลักษณะที่เกิดดับไม่เที่ยง ทุกขลักษณะ คือลักษณะที่เป็นทุกข

เพราะสภาพที่เกิดดับนั้นเป็นสภาพที่ไม่น่ายินดี อนัตตลักษณะ คือลักษณะที่ไม่ใช่ตัวตน บังคับบัญชาไม่ได้ เพราะเป็นเพียงสภาพธรรมเท่านั้น

ล้าม

ล้าม ท่านผู้ถามอ่านพระไตรปิฎก มีคำว่า "ทุกขสังข" กับ "ทุกขอริยสังข" ท่านกึ่งในคำ ๑

นี่ว่าเป็นทุกขของพระอริยเจ้า หรือทุกขของปุถุชน ซึ่งผมก็เข้าใจว่าทุกขอริยสังข ก็คือ อริยสังข

แต่ทุกขสังขคือไตรลักษณ์ อันนี้ท่านผู้ถามยังสับสนครับ

ส. ไม่มีทุกขอื่น นอกจากสภาพธรรมที่เกิดแล้วดับ เป็นไตรลักษณ์ เป็นทุกขสังข

ผู้ใคร่แจ้งการเกิดขึ้นและดับไปซึ่งเป็น ไตรลักษณ์ โดยประจักษ์แจ้ง ผู้นั้นเป็นพระอริยบุคคลได้แน่นอน

ไม่ใช่ผู้ที่เพียงแต่พูดตามว่าธรรมทั้งหลายเกิดดับเป็นทุกข แต่ไม่ประจักษ์การเกิดขึ้นและดับไปจริง ๆ

ทุกขสังขเป็นความจริง ไม่ว่าใครจะเข้าใจหรือไม่เข้าใจ ใครจะรู้หรือไม่รู้ ทุกขสังขก็เป็นทุกขสังข

ซึ่งผู้ที่ประจักษ์ทุกขสังขแล้วนั้นเป็นพระอริยเจ้า ทุกขสังขนั้นจึงเป็นทุกขอริยสังข

เป็นธรรมที่เป็นจริงของพระอริยบุคคลผู้ได้ประจักษ์แจ้งทุกขสังขนั้นแล้ว

ล้าม

ล้าม มีผู้ถามว่า การเข้าหาศาสนานี้มีเบื้องต้น มีท่ามกลาง และมีเบื้องปลาย เบื้องต้น คือการเข้าถึงไตรสรณะ

เบื้องต้น พุทธัน ๑ คือประพาศสุจริต เบื้องปลายคือประพาศอริยสังข ผู้ถามบอกว่ามีบางคนเป็นมิจฉาทิฎฐิ

และหากินโดยลักลั่นเขา ไม่ได้เข้าถึงสรณคมน์ ไม่ได้ประพาศสุจริต แต่อยู่ ๆ ก็มาฟังพระธรรมเทศนา

แล้วก็บรรลุปุ มื่ออย่างนี้ในธรรมบท เลยเป็นปัญหา อันนี้เป็นไปได้หรือไม่ครับ ยังง ๑ อยู่

ส. เวลาที่ฟังพระธรรมแล้วสามารถเข้าใจพระธรรมได้ ขณะนั้นจะเห็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างแท้จริง

เมื่อยังไม่ได้ศึกษาพระธรรมก็มีพระพุทธรูปไว้เพียงเพื่อกราบไหว้บูชา

แต่ผู้ที่ฟังพระธรรมแล้วรู้ว่าไม่มีบุคคลอื่นนอกจากพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงแสดงธรรมที่เป็นสังฆธรรม

ซึ่งพิสูจน์ได้และรู้แจ้งได้จริง ๆ โดยขณะที่ฟังนั้นเข้าใจจริง ๆ ว่า ขณะเห็นไม่ใช่ขณะได้ยิน เห็นต้องดับก่อน

ได้ยินจึงเกิดขึ้นได้ คิดนึกก็ไม่ใช่เห็น ไม่ใช่ได้ยิน ปัญญาของผู้นั้น สามารถเข้าใจสภาพธรรมได้

ซึ่งบางคนฟังธรรมแต่ไม่เข้าใจธรรม บางคนฟังธรรมแล้วเข้าใจ รู้ทันทีว่าขณะนั้นไม่มี ตัวตนเลย

เป็นสภาพธรรมแต่ละอย่างจริง ๆ ฉะนั้นจึงขึ้นอยู่กับผู้นั้นว่าได้สะสมปัญญาวารมีไว้มากพอที่เมื่อฟังก็ เข้าใจ

และปัญญาที่ได้เจริญอบรมมาจนคมกลั่นนั้นจะเกิดขึ้นแทงตลอดลักษณะของสภาพธรรม

ประจักษ์แจ้งอริยสังขธรรมในขณะใด

ในครั้งที่พระผู้มีพระภาคยังไม่ปรินิพพานนั้น เมื่อพระองค์ทรงแสดงพระธรรม บางท่านรู้แจ้งอริยสังขธรรม

เป็นพระอรหันต์ ในขณะที่กำลังฟังนั่นเอง บางท่านเป็นพระ-อนาคามี บางท่านเป็นพระสกทาคามี

บางท่านก็เป็นพระ-โสดาบัน เช่น พระเจ้าพิมพิสารและบริวาร แต่บางท่านก็ ไม่บรรลุดุธรรมเลย

ขึ้นอยู่กับว่าเข้าใจแค่ไหนและสามารถ ประจักษ์ลักษณะของสภาพธรรมหรือไม่ ถ้าขณะที่ฟังแล้วเข้าใจ

ผู้นั้นถึงไตรสรณคมน์ เพราะรู้ว่าไม่มีบุคคลอื่นที่จะแสดงธรรมได้ดังนี้

นอกจากพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้น

ล้าม

ล้าม อุบาสิกาและพุทธบริษัทได้ฟังแล้ว รู้สึกโสมนัสและปีติยินดีที่ได้มาพบอาจารย์สุจินต์ที่นี่ ที่มีผู้ถามว่า ไม่เคยสมาทาน ศีล ๕ หรือศีล ๘ มาก่อนเลย อยู่ ๆ มาเข้าธรรม ปฏิบัติวิปัสสนา ด้วยการฟังพระธรรม อย่างนี้ได้ไหม หรือต้องเข้าถึงไตรสรณคมน์ก่อน ประพฤติสุจริตให้ได้นาน ๆ ก่อน เขาเรียนมาน้อยเลยมีความไขว่ไขว่ในเรื่องนี้ จึงถาม และจะได้ให้คณะที่มานี้ได้เข้าใจคำตอบด้วย

ส. คิณฺณขออนุโมทนา ย่อมเป็นธรรมดาที่พุทธศาสนิกชนในยุคนี้ห่างไกลจากการศึกษาพระไตรปิฎก ดังนั้นส่วนใหญ่จึงมักจะคิดเองแล้วเข้าใจว่าตนเองรู้ข้อความในพระไตรปิฎก แต่ความจริงแล้วสภาพธรรมลักษณะซึ่งมาก ไม่มีใครสามารถคิดเองได้เลย

ล้าม

ล้าม มีวิธีการอย่างไรจึงจะมีสติระลึกทั่วทั้งตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ระลึกอย่างไรสติจะทันปัจจุบัน

ส. ไม่ใช่มีวิธีการอย่างไร แต่ขณะนี้สภาพธรรมปรากฏแล้ว

เริ่มเข้าใจขึ้นเพราะสติระลึกได้จากการฟังแล้วเข้าใจก่อน คือ ฟังแล้วฟังอีก เรื่องของสภาพธรรมว่าไม่ใช่ตัวตน และสิ่งที่ปรากฏทางตา ก็ปรากฏเพียงชั่วขณะที่กระทบจักขุปสาทะ ถ้าเข้าใจเรื่องของสภาพธรรมจริง ๆ ก็จะไม่ลืมว่า ขั้น ๕ คือ

รูปขันธ์ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่เรา เวทนาขันธ์ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่เรา สัญญาขันธ์ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่เรา

สังขารขันธ์ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่เรา วิญญาณขันธ์ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่เรา

อาศัยการฟัง สติและปัญญาจึงเกิดจากการฟังเป็นสังขารขันธ์ที่จะทำให้ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรม

ซึ่งเป็นสติปัญฐาน ไม่ใช่ระลึกอย่างไร แต่เป็นการอบรมเจริญ

ความรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่เกิดขึ้นปรากฏตามเหตุปัจจัย

ล้าม

ส. รู้ไหมว่าได้ยินจะเกิดขึ้นเมื่อไร โกรธจะเกิดขึ้นเมื่อไร สติจะเกิดขึ้นเมื่อไร

ล้าม

ส. ถ้าไม่มีเหตุปัจจัยให้ได้ยินเกิด ได้ยินก็เกิดไม่ได้

ล้าม

ส. ถ้าไม่มีเหตุปัจจัยให้สติเกิด สติก็เกิดไม่ได้เช่นเดียวกัน

ล้าม

ส. เวลาที่สติเกิด ก็เช่นเดียวกับเวลาที่ได้ยินเกิด ขณะนั้นจะรู้ว่าไม่มีตัวตน ที่จะทำให้สติเกิด

ล้าม

ส. หนทางเจริญสติปัญฐาน เป็นเรื่องที่ละเอียดมาก

ล้าม

ส. ปัญญาเท่านั้น จะละสัณฺทปฺปมาสกายคันถะได้

ล้าม

ส. สัณฺทปฺปมาสสะ คือการลบล้าง ประพฤติปฏิบัติหนทางที่ผิด

ล้าม

๘. เมื่อพยายามทำอย่างอื่น แต่ไม่รู้ว่าสติเกิดกับหลงลืมสติต่างกันอย่างไร ก็เป็นสัจพจน์ปราชญ์
ฉะนั้นจึงต้องเป็นปัญญาจริง ๆ ที่รู้ว่าสติเป็นอนัตตา และรู้ว่าขณะใดหลงลืมสติ ขณะใดสติเกิด
ถ้าไม่มีความต่างกันของสองขณะนี้ ก็เจริญปัญญาไม่ได้

ถาม

๘. เพราะจะมีตัวตนที่พยายามทำ แต่ไม่รู้ว่าขณะใดหลงลืมสติ ขณะใดสติเกิด

ถาม

๘. น่าสนใจไหมว่าขณะไหนสติเกิด ขณะไหนหลงลืมสติ

ถาม

๘. นี่เป็นขั้นต้น ทุกคนกระทบสัมผัสสิ่งที่แจ้ง เด็กก็ตอบได้ว่าแจ้ง เพราะมีกายปสาทะ มีจิตที่กำลังรู้ลักษณะแจ้ง
เป็นชีวิตประจำวัน ซึ่งขณะนั้นไม่ใช่สติ ไม่ใช่ปัญญา เป็นแต่เพียงการรู้ลักษณะแจ้งตามธรรมดา

ถาม

๘. แต่ผู้ที่ได้ฟังพระธรรมรู้ว่าแจ้งเป็นสภาพธรรมที่มีจริง ซึ่งปรากฏเมื่อกระทบกับกาย คือ กายปสาทะ

ถาม

๘. แจ้ง เป็นอนัตตา เพราะไม่มีใครสร้างธาตุแจ้งได้

ถาม

๘. ตั้งแต่ศีรษะตลอดเท้า ขณะใดกายปสาทะกระทบสิ่งที่แจ้ง ขณะนั้นธาตุแจ้งปรากฏ
แสดงลักษณะที่แท้จริงของธาตุชนิดหนึ่ง

ถาม

๘. แต่เวลาที่หลงลืมสติ และไม่เข้าใจอย่างนี้ ก็เป็นเราทั้งหมดตั้งแต่ศีรษะตลอดเท้า

ถาม

๘. ตั้งแต่ต้นนอนจนถึงขณะนี้ กระทบแจ้งหลายครั้ง ผู้ที่ไม่ได้ฟังพระธรรมก็หลงลืมสติทั้งหมด

ถาม

๘. แต่เมื่อได้ฟังพระธรรมแล้วเข้าใจ ขณะที่แจ้งปรากฏนั่นเอง ก็เข้าใจลักษณะที่แจ้ง
ตามความเป็นจริงว่าเป็นสิ่งที่มิจริง ซึ่งไม่ใช่เรา

ถาม

๘. ขณะเมื่อครุ่นเป็นแจ้งธรรมดา ๆ แต่ขณะนี้ กำลังเริ่มที่จะรู้ว่า แจ้งเป็นสภาพธรรมอย่างหนึ่ง
นั่นคือสติเกิดระลึกลักษณะแจ้ง จึงรู้อย่างนี้

ถาม

๘. สติเกิดระลึกสภาพแจ้งไม่นานเลย แล้วก็หลงลืมสติ คิดนึกเรื่องอื่นต่อไปอีก

ถาม

๘. ขณะที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมเรื่องสภาพธรรมทางตา ผู้ที่เข้าใจลักษณะของสติ ก็รู้ว่า ขณะที่เราเห็นนั้น
สติเกิดหรือหลงลืมสติ

ถาม

๔. เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมเรื่องจิตได้ขึ้นกับเสียง เวลาที่สติเกิด
ผู้นั้นก็รู้ว่าขณะนั้นกำลังระลึกถึงลักษณะของเสียง หรือระลึกถึงสภาพที่ได้ยิน คือสภาพรู้เสียง

ถาม

๕. พระธรรมที่กำลังกล่าวถึงนี้ มาจากที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง ณ พระวิหารเชตวันบ้าง พระ วิหารเวฬุวันบ้าง
สถานที่ ต่าง ๆ บ้าง

ถาม

๕. ถ้าย้อนกลับไปสองพันห้าร้อยกว่าปี ข้อความนี้ก็กำลังเป็นสิ่งที่จริงสำหรับบุคคลในครั้งนั้น

ถาม

๕. เมื่อเป็นในสมัยนั้น ผู้ที่ไม่หลงลืมสติก็สามารถจะเข้าใจ และรู้แจ้งสภาพธรรมได้

ถาม

๕. แต่เมื่อเป็นสมัยนี้ ไม่ใช่สมัยของอุคคณภูตัญญบุคคล วิปญฺจิตฺตัญญบุคคล

ถาม

๕. แม้ว่าได้ฟังเรื่องการเห็นแล้ว สติเกิดหรือยัง ต้องเป็นผู้ตรงต่อสภาพธรรม ทั้ง ๖ ทาง

ถาม

๕. นี่คือการที่จะรู้ว่าขณะใดหลงลืมสติ ขณะใดมีสติ และผู้นั้นจะรู้ว่าถ้าสติไม่เกิด
ไม่มีหนทางที่จะรู้สภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริงได้

ถาม

๕. ไม่มีทางที่จะบังคับให้สติเกิด แต่อบรมเจริญปัญญาได้ที่ละเล็กทีละน้อย โดยรู้ตัวเอง เป็นปัจจัยตั้ง
ว่าสติเกิดหรือหลงลืมสติ ก็เป็นอย่างนี้ทุกวัน ๆ

ถาม

๕. ในมัลลคัมภีร์ ๘ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สงเคราะห์เป็นปัญญา สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ
สงเคราะห์เป็นศีล สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ สงเคราะห์เป็นสมาธิ

ถาม

๕. เพราะฉะนั้น ในมัลลคัมภีร์ ๘ มีพร้อมทั้ง ศีล สมาธิ ปัญญา

ถาม

๕. ในขณะที่สติเกิดนั้นเป็นอธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา อธิปัญญา สิกขา

ถาม

๕. เพราะเป็นสิกขาที่ละเอียดยิ่งกว่าสิกขาอื่น

ถาม

๕. เวลาที่กระทำทุจริตกรรม เป็นอกุศลจึงไม่รู้ว่าขณะใดเป็นโลกะ โทสะ โมหะ

ถาม

๙. แต่เมื่อสติเกิด แม้เพียงโลภะเล็กน้อย ๆ ที่ยังไม่ถึงขั้นทุจริตกรรม

สติก็รู้ลักษณะของสภาพธรรมนั้นตามความเป็นจริงได้ จึงเป็นอธิศีลสิกขา เพราะสามารถรู้สภาพธรรมที่เป็นอกุศลแม้เล็กน้อยได้

ถาม

๙. สำหรับสมาธินั้นได้แก่ เอกัคคตาเจตสิก ซึ่งเป็นสภาพธรรม ที่ตั้งมั่นในอารมณ์ ฉะนั้นจึงมีทั้งมีจิตสมาธิ และสัมมาสมาธิ

ถาม

๙. แต่ขณะใด สติเกิดระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรม สัมมาสมาธิตั้งมั่นในอารมณ์ที่สติกำลังระลึก ขณะนั้นปัญญาก็จะค่อย ๆ รู้ลักษณะของสภาพธรรม

ถาม

๙. การอบรมเจริญปัญญาเป็น จีรกาลภาวนา เพราะสติในวันหนึ่ง ๆ เกิดไม่บ่อยเท่าอกุศล สติเกิดน้อยมาก และเมื่อสติระลึกได้ ปัญญาก็ค่อย ๆ รู้สภาพธรรมนั้น ๆ ถูกต้องขึ้น

ถาม

๙. และเมื่อหลงลืมสติ อวิชาก็ไม่รู้อีก วันหนึ่ง ๆ อวิชามากขึ้นมาก ส่วนสติและปัญญานั้นค่อย ๆ เพิ่มขึ้นน้อย

ถาม

๙. แต่เมื่อเป็นความเห็นที่ถูกต้อง ก็ทำให้รู้แจ้งสภาพธรรมทุกอย่างตามความเป็นจริงได้

ถาม

๙. ผู้ที่รู้แจ้งอริยสัจธรรมขั้นต้น จึงเป็นพระโสดาบันบุคคล เพราะเมื่อได้ประจักษ์แจ้งสภาพธรรมที่เกิดดับแล้ว ก็ค่อย ๆ ได้ถอนการยึดถือสภาพธรรมว่าเป็นตัวตน จนรู้แจ้ง อริยสัจธรรม

ถาม

๙. ขณะที่รู้แจ้งอริยสัจธรรมประจักษ์แจ้งลักษณะของพระนิพพาน นั้น ดับความสงสัย และความเห็นผิดในสภาพธรรม

ถาม

๙. พระโสดาบันบุคคลรู้ตามความเป็นจริงว่าไม่ใช่พระสกทาคามี พระอนาคามี พระอรหันต์

ถาม

๙. เพราะปัญญานั้นรู้แจ้งอริยสัจธรรมเพียงขั้นแรก จึงดับ โลภะ โทสะ โมหะ หมดสิ้นไม่ได้

ถาม

๙. ยังมีเหตุปัจจัย สะสม ให้เกิดสภาพธรรมที่เป็นอกุศลอื่น ๆ อยู่อีก

ถาม

๙. ดังนั้น พระโสดาบันบุคคลจึงอบรมเจริญปัญญาต่อไปตามหนทางเดิม

คือระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง เพราะมีหนทางเดียวเท่านั้น ไม่มีหนทางอื่น

ถาม

ถาม การใช้คำว่า "เรากำหนดรู้ทัน" นี้มีสภาวะอย่างไร

ส. เป็นการยึดถือสภาพธรรมว่าเป็นเรา เมื่อสติไม่เกิด ไม่ระลึกรู้ ก็หลงยึดถือสภาพธรรมว่า เป็นสิ่งหนึ่งสิ่งใด เช่น ขณะนี้กำลังเห็น คิดว่ามีศาลา มีคน มีวัตถุต่าง ๆ แต่ปัญญาว่าสิ่งที่ปรากฏทางตาไม่ใช่คน หรือวัตถุสิ่งหนึ่งสิ่งใดเลย เป็นเพียงธาตุชนิดหนึ่งซึ่งปรากฏทางตาเท่านั้น หลับตาแล้วไม่มีเลย ขณะที่คิดหรือจำว่าเป็นคน หรือขณะหลับตาแล้วคิดว่ายังมีคนนั่งอยู่นั้น ไม่ใช่ขณะเห็นสิ่งที่ปรากฏทางตา ถ้าขณะหลับตา แล้วคนออกไปจากศาลากันหมด ก็อาจ คิดว่ายังมีคนอยู่ในศาลา ความจริงก็คือขณะที่คิดไม่ใช่ขณะที่เห็น สภาพธรรมเกิดดับสลับกันเร็วมาก ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ จึงยึดถือรวมกันเป็นหนึ่งสิ่งหนึ่งสิ่งใด เพราะฉะนั้นไม่ใช่เราจะกำหนดรู้ทันสภาพธรรมใด แต่สตินั้นเองระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏแต่ละลักษณะจนกว่าจะรู้ชัด จึงจะปรากฏว่าไม่ใช่ตัวตนได้

ถาม ผู้ฟังอยากทราบประวัติ การเรียน การงาน และการ เผยแพร่พระพุทธศาสนาของท่านอาจารย์สุจินต์ จะเล่าโดยย่อหรือโดยพิสดารก็ได้ทั้งนั้น คือผมอยากจะเป็นฝ่ายสัมผัสภาษาบ้าง ท่านอาจารย์เป็นคนกรุงเทพฯหรือครับ

ส. ไม่ทราบว่าจะใช้คำว่าคนกรุงเทพฯหรือเปล่า เพราะคุณพ่อทำงานที่กรมป่าไม้ แล้วลูกก็เกิดตามต่างจังหวัดที่คุณพ่อย้ายไป ดิฉันเองเกิดที่จังหวัดอุบลราชธานีดิฉันเรียนที่ ร.ร. เซนต์แมรี (เอส. พี. จี.) ที่กรุงเทพฯ ตั้งแต่เด็กจนจบชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๖ แล้วสอบเข้าเรียนต่อที่ ร.ร. เตรียมอุดมศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะบัญชี และเรียนต่อมหาวิทยาลัยถึงปีที่ ๒ ดิฉันเรียนไม่จบมหาวิทยาลัย เพราะดิฉันขาดเรียนวิชาสำคัญบ่อย ๆ การเรียนไม่ติดต่อก็สอบตก ๒ ปี ต้องออกจากมหาวิทยาลัย ตอนนั้นคุณพ่อเป็นป่าไม้เขตที่เชียงใหม่ ดิฉันออกจากมหาวิทยาลัยแล้วก็ไปอยู่กับคุณพ่อที่เชียงใหม่ ธรรมดาคุณพ่อจะเรียนหนังสืออยู่ที่กรุงเทพฯตั้งแต่เล็กโดยมีผู้ดูแล เพราะคุณแม่เสียชีวิตตั้งแต่คุณ ๆ ยังเล็ก เมื่อโรงเรียนปิดก็จะไปหาคุณพ่อตามจังหวัดที่คุณพ่อประจำอยู่ พ่อที่สาวจบอักษรศาสตร์ พี่สาวก็ไปสอนที่โรงเรียน PRINCE ROYAL ที่ เชียงใหม่ดิฉันตามพี่สาวไปเป็นครูที่โรงเรียนคาราซึ่งอยู่ ใกล้ ๆ PRINCE ROYAL สอนได้ประมาณปีเศษ ๆ คุณพ่อ ก็ออกจากราชการกลับมาอยู่กรุงเทพฯ ลูก ๆ ก็ตามมาอยู่ที่กรุงเทพฯ แล้วก็ก็มีผู้ชักชวนดิฉันไปสอนภาษาไทยให้ชาวต่างประเทศ ที่โรงเรียนสอนภาษาไทยของมิชชันนารี ซึ่งก็ได้สอนอยู่ที่นั่นนานมาก ภายหลังก็ออกจากโรงเรียน นั้นพร้อมกับเพื่อนๆ แล้วตั้งโรงเรียนสอนภาษาไทยของตัวเอง ชื่อ THAI LANGUAGE SCHOOL ร.ร. ไทยศึกษาสัมพันธ์ขึ้นที่บ้านก่อน แล้วต่อมาก็ย้ายโรงเรียนไปใกล้ ๆ บ้าน ต่อมา คุณพ่อขายบ้านที่ถนนสาทรซึ่งอยู่กันมานานประมาณ ๔๐ กว่าปี แล้วก็มาอยู่ที่บ้านใกล้ ๆ บ้านของน้องสาว ในซอยพัฒนาเวช ถนน สุขุมวิท ๓๑ ใกล้จากโรงเรียน ดิฉันก็เลยเลิกทำงานตั้งแต่นั้นมา และมอบกิจการให้เพื่อนๆ ทำกันต่อไป

ถาม ท่านอาจารย์ศึกษาพระธรรม ครั้งแรกที่ไหนครับ

ส. ดิฉันเริ่มศึกษาพระอภิธรรม เมื่อพบประกาศในหนังสือพิมพ์บางกอก เวิลด์ ว่าพุทธสมาคมเปิดสอนแล้ว

ฉันศึกษาของท่านอาจารย์แนบ มหานิรานนท์ ท่านอาจารย์บุญมี เมธางกูร คุณหญิงระเบียบ สุนทรลิขิต
คุณพระชาล-บรรณกิจ ซึ่งเป็นคณาจารย์ที่สอนอยู่เวลานั้น แต่ส่วนใหญ่ ฉันศึกษาในชั้นของท่านอาจารย์แนบ
มหานิรานนท์ ตอนที่ฉันทำงานนั้น ฉันทำงานเพียงครึ่งวัน
อีกครึ่งวันฉันก็จะจดสิ่งที่ได้ยินได้ฟังจากการเรียนพระอภิธรรมในวันอาทิตย์

สมัยนั้นยังไม่มีแปลพระไตรปิฎกภาษาบาลีเป็นภาษาไทย ดำรับตำราทางพระพุทธศาสนาก็มีน้อย
จนกระทั่งถึง พ.ศ. ๒๕๐๐ ก็มีการแปลพระไตรปิฎกภาษาบาลีเป็นภาษาไทย
ฉันก็เริ่มศึกษาจากพระไตรปิฎกและหนังสือที่แปลแล้ว เช่น วิสุทธิมรรค แล้วก็ไปหาท่านอาจารย์แนบ
เกือบทุกวันพลหัดสวด เมื่อมีข้อสงสัยอะไรก็กราบเรียนถามท่าน ท่านก็เมตตาชี้แจงให้เข้าใจ
เมื่อท่านต้องการให้ฉันไปแสดงธรรมที่ไหน ฉันก็ไปตามที่ท่านให้ไป ไม่ว่าจะเป็นงานศพ ต่างจังหวัด หรือที่ใด
ๆ

เมื่อฉันเรียนพระอภิธรรมได้สัก ๒-๓ ปี ท่านอาจารย์
แนบก็เริ่มให้ฉันบรรยายธรรมที่สภาวัฒนธรรมแห่งชาติและให้ฉันเข้าไปสอนธรรมในคฤหบดีที่ทันสมัยสถาน
คลองเปรม ไม่ว่าท่านอาจารย์แนบให้ฉันทำอะไรเพื่อเผยแพร่พระศาสนา ฉันก็ทำทั้งนั้นเท่าที่จะทำได้ และในปี
พ.ศ. ๒๕๐๖ ท่านอาจารย์แนบก็ได้ก่อตั้งศูนย์ค้นคว้าทางพุทธศาสนา และสมาคมสังคมสงเคราะห์ทางจิต ฉัน
ก็ได้บรรยายอยู่ที่นั่น
ต่อมา ก็บรรยายที่ตำหนักสมเด็จฯ วัดมหาธาตุ และ ต่อมาก็บรรยายที่ห้องประชุมตึกสภาการศึกษาหม่อมกุฎราช
วิทยาลัย วัดบวรนิเวศฯ เดิมนั้นก็ไม่ได้บรรยายแล้ว
เพียงแค่ช่วยสนทนาทบทวนธรรมที่ผู้ฟังได้รับฟังจากรายการวิทยุและฟังจากการบรรยายพระอภิธรรมมัดดสังคห
ะ ซึ่งท่าน อาจารย์สมพร ศรีวรวิทย์ เป็นผู้บรรยาย
ขณะนี้กำลังคัดตอนเทปทั้งหมดซึ่งหมุนเวียนออกอากาศอยู่ตามสถานีวิทยุต่าง ๆ ประมาณสองพันกว่าครั้ง
ให้กระตือรือร้น และไม่ซ้ำจนเกินไป

ถาม อาจารย์อ่านจากพระไตรปิฎก หรือศึกษาอย่างไรจึงเข้าใจการปฏิบัติดีปฏิบัติฐาน
ส. พระธรรมเป็นศาสดา นี่แน่นอนที่สุด ฉะนั้นจะต้องไม่ยึดติดในครูบาอาจารย์
เพราะผู้ที่รอบรู้ในพระไตรปิฎก ทั้งอรรถและพยัญชนะ โดยครบถ้วนนั้นยากมาก แต่เราสามารถ
ที่จะรับฟังความรู้ที่ตรงต่อสภาพธรรม จากบุคคลใดบุคคลหนึ่งก็ได้ ส่วนใดที่ไม่ตรงก็ทิ้งไป
ไม่ยึดมั่นในบุคคลว่าเป็นผู้ที่เราจะต้องเชื่อยิ่งกว่าพระธรรม เพราะผู้ที่เราต้องเชื่ออย่างแท้จริง คือพระธรรม
ที่พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงไว้เป็นศาสดาแทนพระองค์
ทุกอย่างต้องเป็นไปตามเหตุปัจจัย ไม่มีใครสามารถรู้ได้ว่าใครสะสมเหตุปัจจัยมาจากด้านไหน หรือว่าจะทำ
ภารกิจของพระศาสนาทางด้านไหน อย่างแต่ละท่านที่มี ฉันทะในการศึกษาพระธรรม ก็ช่วยกันเผยแพร่พระธรรม
เท่าที่จะทำได้ตามความถนัด เพราะฉะนั้นการที่จะแสดง ธรรมนั้น ไม่ใช่จะต้องมีคนมาฟังมาก ๆ

แต่เมื่อต่างคนต่างก็มีความรู้ความเข้าใจพระธรรม ก็ย่อมสามารถที่จะช่วยกัน เพื่อให้ผู้ที่ยังไม่รู้ได้มีความเข้าใจขึ้น โดยไม่ต้องคิดว่าเราจะแทนคนนี้ หรือคนนี้จะแทนเรา เพราะต่างคนต่างก็ทำกิจของพระศาสนากันได้ ตามความรู้ความ สามารถ ที่ได้สะสมอบรมกันมา

วิธีที่จะเผยแผ่พระธรรม คือขั้นต้นนั้นต้องศึกษา พระธรรมให้เข้าใจถูกต้องก่อน ไม่ใช่หวังให้คนอื่นศึกษา โดยที่ตนเองไม่ศึกษา ไม่ควรคิดให้คนอื่นเรียนให้คนอื่นเรียน แต่ตัวเองไม่เรียน ที่พูดกันว่าพระพุทธศาสนามีประโยชน์มาก แก้ปัญหาชีวิต แก้ปัญหาสังคมได้นั้น ผู้พูดศึกษาพระพุทธศาสนาแล้วหรือยัง

เมื่อคิดว่าจะศึกษาพระพุทธศาสนา ก็นำคิดว่าจะศึกษาเมื่อไร เพราะมีเวลานั้นแล้วก็ได้ศึกษาสักที เพียงแต่คิดว่าจะศึกษาเท่านั้นเอง และเมื่อรู้ว่าจะศึกษาเมื่อไรแล้ว ก็จะต้องคิดว่าอยากจะศึกษาอะไร แล้วจะต้องคิดต่อไปว่าจะศึกษาที่ไหน เพราะเวลานั้นก็เป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาไตร่ตรองด้วย ไม่ใช่พูดตาม ๆ กันไปว่าศึกษาพระพุทธศาสนา เผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยตนเองนั้นไม่เข้าใจและไม่ศึกษาพระพุทธศาสนา

ดังนั้นหนทางเดียว คือทุกคนมีตนเองเป็นที่พึ่ง โดยศึกษาให้เข้าใจพระธรรม เมื่อแต่ละคนศึกษา เข้าใจพระธรรมแล้ว ก็เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปในตัวด้วย เพราะมีความ เข้าใจที่ถูกต้องแล้ว แต่ถ้าไม่มีความเข้าใจที่ถูกต้อง ก็จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาไม่ได้เลย

วัดลำเภทอง กรุงเทพมหานคร

๑ เมษายน ๒๕๓๖

บุสวงส์ ทุกคนอยากฟังเรื่องการเจริญสติปัญญา
อยากรู้ว่าปัญญาที่คิดเรื่องนามรูปและปัญญาที่รู้แจ้งนามรูปมีลักษณะต่างกันอย่างไร
สุจินต์ ขั้นต้นต้องเริ่มจากการฟังพระธรรมให้เข้าใจจริงๆ ว่าขณะนี้ เป็นสภาพธรรมที่ไม่ใช่ตัวตน

เวลาที่ฟังพระธรรมทราบว่าไม่ใช่เรา แต่ธรรมจริงๆ นั้นยากที่จะเข้าใจได้

ทุกคนทราบว่าขณะนี้กำลังเห็น มีจริง แม้พระผู้มีพระภาคทรงแสดงว่าเป็นนามธรรม เป็นสภาพรู้ เป็นธาตุรู้ แต่ก็ยังเห็นเป็นสิ่งต่างๆ ไม่ประจักษ์ว่าเป็นแต่เพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น

การฟังนั้นฟังเมื่อเข้าใจอย่างมั่นคงจริงๆ

แม้ว่าขณะนี้จะเป็นคน เป็นดอกไม้ เป็นโต๊ะ

แต่เมื่อทราบว่าพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ว่าเป็นเพียงสภาพธรรมที่ปรากฏทางตาเท่านั้น

ก็เป็นเครื่องเตือนให้รู้ว่าพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงตรัสรู้เป็นสิ่งที่จริงซึ่งกำลังปรากฏขณะนี้
ฟังธรรมมาหลายเดือนแล้ว พอลืมตาตื่นก็เห็นเป็นสิ่งที่ต่าง ๆ เหมือนเดิม แสดงให้เห็นว่ามีวิชามาก
อวิชชาเป็นสภาพที่ไม่รู้ลักษณะที่แท้จริงของสภาพธรรม

ทุกคนรู้ว่าจะต้องอบรมเจริญปัญญาอีกมาก ปัญญาขั้นฟังไม่สามารถรู้ชัดความจริงของธรรมได้
ต้องรู้ว่าขณะที่มีสติกับขณะที่หลงลืมสติต่างกัน ขณะที่กำลังฟัง สติก็กำลังระลึกรู้ตามเพื่อเข้าใจ
แต่ไม่ใช่ขั้นที่ระลึกตรงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ

ฉะนั้นการฟังที่ถูกต้องและมีประโยชน์ ต้องพิจารณาธรรมที่ได้ฟังด้วย

ขณะเห็น ค่อยๆ เข้าใจขึ้น ไม่ต้องหวังว่าจะรู้ชัดเมื่อไร แต่เริ่มรู้จริงๆ ว่าสิ่งที่ปรากฏทางตาเป็นรูปชนิดหนึ่ง

ถ้าไม่มีมหาภูตรูป ๔ รูปนี้ก็ปรากฏไม่ได้ เหมือนกับช่องว่างซึ่งไม่มีอะไรปรากฏ แต่ตรงที่ไม่ใช่ช่องว่างนั้น
เป็นมหาภูตรูป มีสิ่งที่ปรากฏเป็นรูปร่างสัณฐาน ทำให้สัญญาจำไว้ว่าเป็นสิ่งหนึ่งสิ่งใด

สัญญาความจำไม่ใช่ความเห็นผิด เพราะผู้ที่ดับความเห็นผิดแล้วก็ยังจำได้ว่าสิ่งที่เห็นเป็นอะไร
ผู้อบรมเจริญสติจนปัญญามากแล้ว สามารถที่จะดับความสงสัยในลักษณะของสภาพรู้กับสิ่งที่ปรากฏทางตาได้
ซึ่งผู้นั้นก็ต้องอดทน คืออดทนที่จะฟัง พิจารณาว่าขณะนี้ทุกอย่างเป็นธรรม แล้วแต่ “สติ”
จะเกิดระลึกลักษณะของสภาพธรรมอะไรก็ได้

ในขั้นต้นยังมีความเป็นตัวตน เพราะเวลาที่สติเกิด มีความรู้สึ้อยากจะรู้หรือพยายามจะรู้
แต่ต้องสังเกตให้รู้ว่าที่กำลังเข้าใจไม่ใช่ขณะที่อยากจะรู้ เพราะฉะนั้นวันหนึ่งๆ ให้เห็นความอยาก
ถ้าไม่รู้ความอยากจริงๆ ก็ละความอยากไม่ได้

ความอยากเป็นสมุทัย เป็นเหตุให้ไม่รู้ความจริงของสภาพธรรม

ต้องรู้จุดประสงค์ของการฟังพระธรรมว่าไม่ใช่เพื่อสิ่งใดเลย ไม่ใช่เพื่อลาภ ไม่ใช่เพื่อยศ
หรือคำสรรเสริญชมเชยว่าเป็นคนเก่ง เป็นคนมีปัญญา
แต่เพื่อรู้จักตัวเองว่ายังไม่รู้ลักษณะของสิ่งที่ปรากฏทางตาเลย รู้ว่าเมื่อยังมีชีวิตอยู่
สิ่งที่ประเสริฐที่สุดคือปัญญาที่รู้ความจริงของสภาพธรรมตามความเป็นจริง

ถ้าพระผู้มีพระภาคไม่ทรงแสดงหนทางอบรมเจริญปัญญา ทุกคนก็ “เห็น”
ตลอดชีวิตโดยสติไม่เกิดระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรม ทุกคนรู้ตัวเองว่าสติเกิด หรือหลงลืมสติ เป็น “ปัจจัยตั้ง”
คือการเป็นรู้เฉพาะตนเอง
สติเกิดแล้วแต่ยังไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง สติก็เกิดอีก ค่อยๆ เข้าใจขึ้นอีกนิดหนึ่ง
เป็นสภาพธรรมตามธรรมดาซึ่งไม่ต้องไปบังคับสติ

เมื่อรู้ว่าสติเกิดระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรม ก็เป็นหนทางเดียวที่จะละความเป็นตัวตน ว่าเป็นเราที่กำลังปฏิบัติ
หรือ “เราทำ”

ธรรมที่ได้ฟังนี้ พระผู้มีพระภาคทรงแสดงมาแล้วที่พระวิหารเชตวัน พระวิหารเวฬุวันและที่อื่นๆ
ไม่ว่าจะมีการเห็น การได้ยิน ความคิดนึก ความสุข ความทุกข์ ผู้ที่ได้ฟังพระธรรมรู้ว่าเป็นสังขาร
เป็นธรรมที่มีจริงทุกภพทุกชาติ ขึ้นอยู่กับว่าจะได้ยินได้ฟังในชาติไหนบ้าง

ถ้าเกิดในชาติที่ไม่อาจจะฟังพระธรรมให้เข้าใจได้ ชาตินั้นก็จะต้องไปด้วยโลภะ โทสะ โมหะ และอกุศลอื่นๆ
สะสมเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

ฉะนั้นเมื่อมีโอกาสฟังพระธรรม ก็พิจารณาลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้ด้วย
แล้วก็ฟังพระธรรมต่อไปอีกเรื่อยๆ พิจารณาให้เข้าใจธรรมต่อไปอีกทีละเล็กทีละน้อย

ถ้าใครอยากมีปัญหา ก็ต้องสะสมตั้งแต่ขณะนี้ ถ้าไม่เริ่มขณะนี้ก็มีปัญหาไม่ได้

ขออนุโมทนาทุกท่านที่มีบุญซึ่งได้สะสมมาแล้วในอดีต ทำให้เป็นผู้มีปัญญาเห็นพระคุณของพระธรรม
สนใจในการฟังและการประพฤติปฏิบัติตามพระธรรม

บ. ปัญญาขึ้นคิดกับขั้นที่รู้แจ้งธรรม มีสภาพต่างกันอย่างไร

ส. ปัญญาขึ้นคิดก็คือว่าขณะที่กำลังฟังพระธรรม แล้วก็เข้าใจแต่ไม่รู้ว่ากำลังเห็นเป็นสภาพธรรมอย่างไร

กำลังได้ยินในขณะนี้ บอกชื่อได้ว่าโสตวิญญาณจิต เป็นนามธรรมที่เกิดดับ
แต่ยังไม่รู้ลักษณะจริงๆ ของสภาพที่กำลังรู้เสียง คือได้ยินเสียงซึ่งกำลังเกิดขึ้นแล้วก็ดับไป
จึงเป็นปัญญาขึ้นคิดขั้นเข้าใจเรื่องของสภาพธรรม

ขณะที่กำลังได้ยิน เป็นของจริง เป็นธรรม เกิดแล้วดับ เมื่อไม่ประจักษ์ก็เป็นเพียงฟังเข้าใจ เป็นปัญญาขึ้นคิด
แต่ขณะที่ประจักษ์ลักษณะของสภาพธรรมก็รู้ว่าขณะนั้นไม่ใช่ปัญญาเพียงขั้นเข้าใจ

ต้องรู้ลักษณะของสติก่อนว่าลักษณะของ “สติ” เป็นอย่างไร เพราะสภาพธรรมที่เป็นสติในมัลลิกมโงศล เปด
ไม่ใช่เป็นเรากำลั้งระลึกรู้ แต่เป็นลักษณะของสัมมาสติที่เกิดขึ้นระลึกรู้สภาพธรรมที่ปรากฏ

เวลาสติปัญฐานเกิด ไม่ใช่ปัญญำขึ้นคิด เพราะสติระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ
ตามความเป็นจริงในขณะนั้น นี่คือการต่างกันของปัญญำขึ้นคิด กับปัญญำที่รู้ลักษณะของสภาพธรรม

ฉะนั้น จึงเป็น “ปัจฉัตตัง” คือรู้ได้ด้วยตัวเองเฉพาะตน

ในอดีตกาล ขณะที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงพระธรรมเรื่องตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ
ผู้ที่ฟังพระธรรมก็รู้ได้เฉพาะตัว คือผู้ที่สติปัญฐานเกิดก็รู้ ผู้ที่สติปัญฐานไม่เกิดก็รู้ว่าเป็นเพียงปัญญำขึ้นคิด

ปัญญำที่รู้ลักษณะของสภาพธรรม ไม่ต่างกันขณะปกติ ถ้าขณะนี้ปัญญำประจักษ์ลักษณะของสภาพธรรมจริงๆ
ก็ไม่ผิดปกติ เพราะไม่มีเรากำ ทำ ไม่มีสัตว์บุคคลที่กำลังเจริญสติ

สติเกิด ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรม ก็รู้ความจริง คือรู้ลักษณะของสติ รู้ลักษณะของปัญญำ
ค่อยๆคลายการยึดถือสภาพธรรมว่าเป็นเรา

จนกว่าจะประจักษ์แจ้งจริงๆ ว่าทุกอย่างที่กำลังปรากฏขณะนี้ เป็นธรรมที่ปรากฏได้เฉพาะทางตา หู จมูก ลิ้น กาย
ใจ ทุกวัน สติเกิด สติก็ระลึกรู้ สติไม่เกิด อวิชชาก็ไม่รู้

ธรรมดาจริงๆ ไม่ผิดธรรมดาเลย ค่อยเป็นค่อยไป ปัญญำเจริญขึ้นทีละเล็กทีละน้อย แต่ว่าเป็นหนทางตรง
คือสติเกิดระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริง

ไม่ต้องอยากรู้อย่างอื่น เพราะเหตุว่าขณะนี้สภาพธรรมปรากฏแล้ว รู้สิ่งที่ปรากฏเดี๋ยวนี้ได้
ถ้ายังไม่รู้ ก็ฟัง พิจารณา ค่อยๆ ระลึกรู้ ค่อยๆ เข้าใจขึ้น ต้องมีความอดทน

หนทางถูก ดีกว่าหนทางผิด ถ้ารู้ผิดจากสภาพธรรมในขณะนี้ ไม่ใช่ปัญญำ
เพราะปัญญำต้องสามารถรู้ลักษณะของสภาพธรรมขณะนี้ได้

ผู้รู้ความจริงจะเห็นพระปัญญำคุณของพระผู้มีพระภาคว่า ทรงตรัสรู้สภาพธรรมที่รู้ได้แสนยากจริงๆ
ทั้งๆที่สภาพธรรมกำลังปรากฏ และก็ฟังพระธรรมมานานแล้ว แต่ปัญญำก็ค่อยๆเกิดทีละน้อยๆ ดีกว่าไม่เกิดเลย
ดีกว่าผิด

บ. มีผู้ถามเรื่องสติปัฏฐาน ๔ ว่าจะปฏิบัติอย่างไร เท่าที่ผมรู้ว่าการปฏิบัติผิดมาก ภายนอกสวดมนต์ปัฏฐาน เช่น อานาปานสติ หลายท่านปฏิบัติไม่ถูก เพราะไม่รู้สภาพธรรมที่อยู่ภายในกาย
ส. ต้องขอลาบบ้าง เพราะเป็นการสนทนาธรรม ที่ว่าปฏิบัติไม่ถูกเพราะอะไร

บ. ปฏิบัติอย่างไรจึงถูกครับ

ส. การปฏิบัติผิด กับปฏิบัติถูก เพราะอะไรจึงปฏิบัติไม่ถูก

บ. ขอให้ท่านอาจารย์ช่วยบอกด้วย

ส. จริงๆแล้วต้องเป็นผู้ที่พิจารณา และเป็นผู้ที่มีเหตุผลด้วย ถ้าไม่พิจารณาแล้วจะไม่ได้เหตุผลเลย ต้องเป็นปัญญาของผู้ตอบด้วย ถ้าตอบไม่ได้ก็ปฏิบัติไม่ได้ ตอบสั้นๆก็ได้ว่า อะไรทำให้ปฏิบัติไม่ถูก

บ. ก็ยังถามซ้ำอีกว่าปฏิบัติอย่างไรจึงจะถูก

ส. ขอให้คิดนิดหนึ่งว่าคนที่ปฏิบัติไม่ถูกนั้นเพราะอะไร

บ. ปฏิบัติไม่ถูก คือไม่รู้ความจริง

ส. เพราะไม่รู้ ที่ปฏิบัติไม่ถูก หรือปฏิบัติผิด เพราะไม่รู้ ไม่เข้าใจอะไรเลย ถ้ารู้แล้วต้องปฏิบัติถูก

ปฏิบัติผิดเป็นมิจฉาทิฐิ คือความเห็นผิด ซึ่งมาจากอวิชชาความไม่รู้นั่นเอง

ถ้ามีคนบอกให้หนึ่ง คนที่หนึ่งรู้อะไรหรือเปล่า เมื่อไม่รู้แล้วนั่งทำไม

ต้องเป็นความรู้ ความเข้าใจ พระผู้มีพระภาคทรงแสดงพระธรรมเพื่อให้เข้าใจลักษณะสภาพธรรม

ที่กำลังปรากฏขณะนั้นตามความเป็นจริง พระองค์ไม่ได้บอกให้หนึ่ง แต่ให้ฟังพระธรรมให้เข้าใจ

ถ้ายังไม่มีความเข้าใจขึ้นฟัง อะไรกำลังปฏิบัติ

เมื่อไม่เข้าใจ ก็ต้องเป็นโมหะ หรืออวิชชา รวมทั้งความเห็นผิดที่กำลังปฏิบัติ ต้องเห็นจริงๆว่า ไม่ใช่เราที่ปฏิบัติ

ทุกอย่างเป็นธรรม สัมมาทิฐิความเห็นถูกเป็นธรรม มิจฉาทิฐิความเห็นผิดเป็นธรรม โลภะเป็นธรรม

อโลภะเป็นธรรม โทสะเป็นธรรม อโทสะเป็นธรรม โมหะเป็นธรรม ปัญญาเป็นธรรม

ผู้ที่มีความเห็นผิด ก็จะต้องปฏิบัติผิด จะปฏิบัติถูกไม่ได้ ผู้ที่มีความเห็นถูก ก็จะปฏิบัติผิดๆไม่ได้

ถ้ามีคนบอกให้หนึ่ง ผู้ที่มีความเห็นถูกเขาก็ไม่นั่ง เพราะรู้นั่งแล้วไม่รู้อะไรเลย

เมื่อไม่รู้รู้อะไร แล้วจะนั่งทำไม นั่งไปก็ไม่มีความรู้

บ. สติปัฏฐาน ๔ จะปฏิบัติภายนอกปัฏฐานอย่างไรจึงจะถูก

ส. ทำไมต้องเลือก

บ. เห็นในตำราว่า กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน แต่ไม่รู้จะปฏิบัติอย่างไร

ส. มีตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ถ้าไม่มีโลกทั้ง ๖ ใบนี้ ก็ไม่รู้อะไรเลย

ขณะนี้กำลังเห็น 'ไม่รู้สภาพที่เห็นตามความเป็นจริงว่าเป็นเพียงสภาพรู้ขณะหนึ่ง' ซึ่งไม่ใช่คิดนึก ไม่ใช่ได้ยิน
สิ่งที่ปรากฏทางตาที่ไม่ใช่เสียง

ถ้ารู้ความจริงในขณะที่เห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ลิ้มรส รู้สิ่งที่กระทบสัมผัส รู้ความจริงในขณะที่คิดนึก

จะไม่สงสัยในกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน

ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน 'ไม่สงสัยในสติปัฏฐาน ๔' เลย

เพราะขณะนั้นเป็นการสงสัยในชื่อ ในบัญญัติ แต่ว่าสภาพธรรมกำลังปรากฏ

เมื่อรู้ความจริงก็รู้ว่ามีการมีสภาพธรรมกำลังปรากฏ

รูปตั้งแต่ศีรษะตลอดถึงเท้าเป็นสภาพธรรม จิตสามารถรู้สภาพซึ่งปรากฏที่กายได้โดยการสัมผัส

ส. ขณะนี้ฟังใหม่ เลือดหรือหัวใจ มีไหม

บ. ตามบัญญัติ มี

ส. จำได้ว่ามี แต่ขณะนี้ปรากฏหรือเปล่า เลือดหรือหัวใจ ปรากฏไหม

บ. ไม่ปรากฏ

ส. เกิดแล้ว ดับแล้ว สิ่งที่ไม่ปรากฏคือสิ่งที่เกิดแล้ว ดับแล้ว แต่ก็ยังคงจำว่ามีตัวตนตั้งแต่ศีรษะตลอดเท้า
นั่นคืออดีตสัญญา

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา”

รูปธรรมเป็นรูปธรรม นามธรรมเป็นนามธรรม รูปธรรมเกิดขึ้นแล้วดับไปเร็วมาก

แต่นามธรรมเกิดขึ้นแล้วดับไปเร็วยิ่งกว่ารูปธรรม

เมื่อประจักษ์ความจริง ชีวิตจะเหลือเพียงชั่วขณะจิตซึ่งกำลังรู้รูปหรือรู้นามที่กำลังปรากฏ

ความจำที่ยึดถือว่ามีตัวตน มีปอด มีตับ มีหัวใจ มีม้าม ปัญญาที่รู้นั้นเป็นเพียงความคิดนึก

ฉะนั้นสติปัฏฐานไม่ใช่คิด แต่รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ

เช่นที่กาย ขณะที่กระทบสัมผัส ไม่ว่าจะเป็นส่วนหนึ่งส่วนใด จะมีลักษณะที่อ่อนหรือแข็ง

คนที่เคยมีขา เมื่อถูกตัดขาออกไป ก็ยังคิดว่าตัวเองมีขาอยู่ นี่คือการจำที่ทำให้คิดว่ายังมีขาอยู่ทั้งๆ ที่ถูกตัดขาแล้ว
เป็นความจำรูปทั้งหมดที่กาย

ซึ่งแท้จริงแล้วรูปที่ปรากฏเดี๋ยวนี้ดับแล้ว และก็มิรูปเกิดอีก แล้วก็ดับอีก แต่ยังจำว่าเป็นร่างกายทั้งตัว ตั้งแต่ศีรษะตลอดเท้า เหมือนคนที่ถูกตัดขาแล้วคิดว่ายังมีขาอยู่

ฉะนั้นที่จะเห็นว่าธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตาจริงๆ ได้นั้นก็ต่อเมื่อละอรรถสัญญาที่เคยคิดว่ามีร่างกาย ตั้งแต่ศีรษะตลอดเท้า ไม่เหลือรูปอื่นเลย นอกจากรูปเดียวที่กำลังปรากฏที่ละลักษณะ นั่นคืออนัตตา

อรรถสัญญาละยาก ขณะที่เย็นกระทบส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกาย เย็นนั้นดับ แต่ก็ยังจำว่ามีเราที่กำลังนั่ง ยังจำว่ามีแขน มีขา มีศีรษะ มีทุกอย่าง นั่นคือยังไม่ได้ละความเห็นผิดว่ามีตัวตน

ฉะนั้นขณะที่สติเกิดระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏที่กาย พระผู้มีพระภาคตรัสว่าขณะนั้นเป็นกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน ซึ่งสติปัฏฐาน ๔ นั้นก็ไม่พ้นจากตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

ไม่ต้องเลือก ถ้าเลือกก็เป็นตัวตน เมื่อสติเกิดรู้แล้วแต่สติจะระลึก สติจะระลึกทางตาที่กำลังเห็นขณะนี้ก็ได้ ถ้าระลึกทางตา ขณะนั้นก็ไม่ใช่กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน

จะระลึกเป็นธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หรือจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานก็ได้ แต่ไม่ใช่บอกวิธีให้ไปทำอย่างนั้นอย่างนี้ ให้ระลึกกายานุปัสสนาสติปัฏฐานอย่างนี้ เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐานอย่างนี้ จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานอย่างนี้ หรือธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐานอย่างนี้

ไม่ใช่มีวิธีทำ แต่เป็นการค่อยๆ เข้าใจสภาพธรรมที่กำลังปรากฏที่ละน้อย แล้วจะรู้ว่าขณะที่กำลังเห็นอาจจะระลึกถึงสภาพความรู้สึกก็ได้

ขณะที่ระลึกถึงลักษณะความรู้สึก ขณะนั้นไม่ใช่กาย ไม่ใช่จิต แต่เป็นความรู้สึก ภาษาบาลีที่ใช้คำว่า “เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน”

แสดงให้เห็นว่าปัญญาต้องเจริญจริงๆ ถ้าไม่เคยระลึกถึงลักษณะของเวทนาหรือความรู้สึก ก็ยังยึดถือความรู้สึกนั้นว่าเป็นเรา

เพราะฉะนั้นก็ไม่มีการที่จะทำ แต่เมื่อฟังเข้าใจแล้ว ความเข้าใจนั้นเองเป็นสังขารขั้นปฐมแต่ง ให้สติระลึกถึงลักษณะสภาพธรรมที่กำลังปรากฏเดี๋ยวนี้

ฉะนั้นจึงไม่ใช่เรื่องของวิธีทำ แต่เป็นการอบรมความรู้สึกถึงลักษณะสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง

ไม่ใช่มีวิธีปฏิบัติ ไม่ใช่ถามวิธีเพื่อที่จะไปปฏิบัติ แต่ขณะนี้ไม่รู้ก็ต้องฟังให้รู้

แล้วจะรู้ว่าขณะใดมีสติ ขณะใดหลงลืมสติ เวลาที่คิดว่าจะปฏิบัติ ขณะนั้นไม่มีสติ

เพราะสภาพธรรมกำลังปรากฏ แต่ไม่รู้ ไม่ต้องคิดถึงข้างหน้าที่ยังไม่มาถึง

ถ้าคิดว่าจะปฏิบัติก็คือไม่รู้ว่าจะขณะนี้สภาพธรรมที่ควรจะต้องรู้ ดังนั้นจึงไม่ต้องคิดเลยถึงเรื่องจะอย่างไร จะปฏิบัติอย่างไร

สติระลึกว่าขณะนี้กำลังเห็นมีจริง กำลังได้ยินมีจริง กำลังกระทบสิ่งที่อ่อนหรือแข็งมีจริง กำลังคิดนึกมีจริง กำลังรู้สึกชอบหรือไม่ชอบมีจริง ความรู้สึกเฉยๆ ความรู้สึกไม่สบายหรือไม่สบายก็มีจริง

ไม่ต้องรออะไร ไม่ต้องคิดว่าจะทำด้วย ขณะนี้กำลังเห็นสิ่งที่ปรากฏทางตา ระลึกรู้ขณะที่กำลังเห็น ลักษณะเห็นเป็นสภาพรู้ เป็นธาตุรู้

ต้องเปรียบเทียบว่าคนตายไม่เห็น โຕะ แก้อี้ไม่เห็น แต่ลักษณะที่เห็นมีจริง เมื่อยังไม่ตายและตาไม่บอดก็ต้องเห็น

ขณะนี้กำลังเห็น เป็นจิตขณะหนึ่ง ไม่มีใครสร้าง เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย

จิตขณะเห็น ไม่ใช่จิตขณะได้ยิน ต้องเข้าใจว่าเป็นสภาพธรรมที่ต่างกัน แล้วก็ค่อยๆ เข้าใจสภาพจิตที่กำลังเห็น ขณะนี้ด้วย ความเข้าใจหรือความรู้ในตอนต้นนี้ยังไม่ชัดเจนอน

ถ้ามีคนถามว่าวิชาไม่รู้อะไร ก็ตอบได้แล้วว่าไม่รู้ขณะที่กำลังเห็น ไม่รู้สิ่งที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริง ส่วนปัญญานั้นตรงกันข้ามกับวิชา เพราะปัญญารู้แต่วิชาไม่รู้ สภาพเห็นเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย สติระลึกแล้ว ปัญญาเท่านั้นที่จะรู้ว่าเป็นสภาพธรรมอย่างหนึ่ง สติและปัญญาเกิดดับพร้อมกันอย่างรวดเร็ว แล้วก็เกิดเพราะเหตุปัจจัยด้วย

บังคับสติและปัญญาไม่ได้ แต่อบรมเจริญได้ทีละเล็กทีละน้อย ต้องใช้เวลานาน เป็นจิรกาลภาวนา ไม่มีใครเลขที่สติเกิดแล้วรู้ทันที

ก่อนที่จะพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าจะทรงตรัสรู้ พระองค์ต้องทรงบำเพ็ญพระบารมี ๔ อสงไขยแสนกัป หลังจากที่พระองค์ได้รับพุทธพยากรณ์จากพระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่าทีปังกรแล้ว

ท่านพระอานนท์บำเพ็ญบารมี ๑ แสนกัป

แล้วถามว่าจะปฏิบัติอย่างไร ถ้าถามอย่างนี้หมายความว่า อยากจะรู้สภาพธรรมขณะนี้ทันที ซึ่งเป็นไปไม่ได้ ผู้ปฏิบัติเป็นผู้รู้จักตนเอง เป็นผู้ตรงต่อตัวเอง

ขณะที่ไม่รู้ ก็ไม่รู้ ขณะสติเกิดจึงรู้ว่าระลึก สติที่ระลึกไม่มีอาการผิดปกติ

ขณะที่กำลังเห็นเป็นปกติ พิจารณาไตร่ตรองว่ากำลังเห็นเป็นสภาพธรรมอย่างหนึ่ง ขณะนั้นเป็นสติขั้นคิด ขณะใดที่รู้ตรงลักษณะที่กำลังเห็นซึ่งเป็นอาการรู้ ขณะนั้นเป็นสติปัญฐาน

เพราะกำลังรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่มีจริง แต่ความรู้ยังไม่ชัด ต้องค่อยๆ อบรม ซึ่งผู้นั้นรู้ว่าถ้าสติไม่เกิด ไม่ระลึกลักษณะของสภาพธรรม ปัญญาก็เจริญไม่ได้ รู้ชัดลักษณะของสภาพธรรมไม่ได้

ด้วยเหตุนี้จึงเป็นผู้มีปกติเจริญสติ รู้ว่าสติระลึกหรือสติไม่เกิด โดยไม่มีความอยากที่จะให้สติเกิด เพราะรู้ว่าสติไม่ได้เกิดจากความอยาก เหตุต้องตรงกับผล

ถ้าอยากจะเป็น “คนดี” ก็ต้อง “ดี” ตั้งแต่เดี๋ยวนี้ ถ้าอยากไม่โกรธก็ต้องเริ่มไม่โกรธตั้งแต่เดี๋ยวนี้ กุศลธรรมต้องอบรม ไม่ใช่จะเป็นไปตามความอยากของเราได้

เริ่มระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมตามปกติ แต่ไม่ใช่เป็นเราที่จะระลึก เมื่อสติเกิดระลึกก็รู้ว่าขณะนั้นเป็นสติ แล้วก็ไม่ต้องทำอะไร นอกจากค่อยๆ รู้ลักษณะนั้นๆ เพิ่มขึ้น

และยังจะต้องละคลายความติด ซึ่งเกิดยินดีในความรู้ นั้น หรือยินดีเมื่อสติเกิด ก่อนสติเกิดก็ต้องอยากให้สติเกิด เมื่อสติเกิดแล้วก็ไม่ต้องยินดีที่สติเกิด นี่เป็นมัชฌิมาปฏิบัติ มัชฌิมาปฏิบัติ คือการอบรมเจริญ สติปัญฐาน สภาพธรรมเป็นจริงอย่างไร สติที่ระลึกรู้ความเป็นจริงอย่างนั้น จึงเป็นมัชฌิมาปฏิบัติ ไม่รักไม่ชังในสิ่งที่กำลังปรากฏ เพราะไม่ใช่เรา ไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่ตัวตน

ความยึดถือว่าเป็นเรา เป็นตัวตน ไม่ได้มีเฉพาะในชาตินี้เท่านั้น แต่มีมานานแสนนานนับชาติไม่ถ้วน แล้ววันนี้จะรู้ชัดในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมได้อย่างไร

ถ้ามีการฟังพระธรรมน้อย มีการพิจารณาพระธรรมน้อย เวลาสติระลึกลักษณะของสภาพธรรม จะสามารถประจักษ์การเกิดดับได้หรือ

ในสมัยที่พระผู้มีพระภาคยังไม่ทรงปรินิพพาน แต่ครั้งที่พระองค์ทรงแสดงพระธรรม มีผู้รู้แจ้งอริยสัจธรรมมาก แต่ไม่ได้หมายความว่าทุกคนรู้แจ้ง

ผู้ที่บรรลุเป็นพรหมันต์น้อยกว่าผู้ที่บรรลุเป็นพระอนาคามี
ผู้ที่บรรลุเป็นพระอนาคามีน้อยกว่าผู้ที่บรรลุเป็นพระสกทาคามี
ผู้ที่บรรลุเป็นพระสกทาคามีน้อยกว่าผู้ที่บรรลุเป็นพระโสดาบัน
และผู้ที่บรรลุเป็นพระโสดาบันก็ต้องน้อยกว่าผู้ที่ไม่บรรลุธรรมเลย

ถ้าผู้ใดได้รู้แจ้งนิพพานเป็นพระโสดาบันในครั้งนั้น ก็คงไม่ได้นั่งอยู่ในที่นี้

แสดงว่าการฟังและการพิจารณายังไม่พอ ต้องฟังธรรมต่อไปอีก พิจารณาธรรมต่อไปอีก

ถ้าอ่านประวัติในอดีตชาติของพระสาวก บางท่านเรียนจบพระไตรปิฎกและอรรถกถา แต่ท่านก็ยังไม่ได้รู้แจ้งอริยสัจธรรม

ฉะนั้นจึงไม่ต้องคำนึงถึงว่าจะรู้เมื่อไร จะรู้ช้าหรือรู้เร็ว แล้วก็ไม่ต้องถามคนอื่นด้วย เพราะย่อมรู้ตัวเองว่าขณะนี้สติระลึกสภาพธรรมที่กำลังปรากฏหรือเปล่า

ปัญญาของใคร ผู้นั้นก็รู้ด้วยตนเองตามความเป็นจริง เป็นผู้ตรงต่อตัวเอง

ก็เป็นเรื่องของการอบรมเจริญปัญญาไปเรื่อยๆ ทีละเล็กทีละน้อยเท่านั้นเอง

บ. ในการปฏิบัติธรรม พุทธบริษัทฟังแล้วรู้ดีกว่าสภาพธรรมรวดเร็วเหลือเกิน บอกว่ารู้ไม่ชัด รู้ยังงี้ก็รู้ไม่ชัด ใครๆก็เห็นเป็นสัตว์ บุคคล รวดเร็วเหลือเกิน ระลึกรู้ไม่ทัน

ส. รู้ไม่ทันหรือ ไม่รู้

บ. รู้เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตน

ส. ฉะนั้นจะว่ารู้ไม่ทัน หรือ ไม่รู้

บ. ไม่รู้ครับ ไม่ใช่ไม่ทัน ไม่รู้

ส. ถูกต้อง เพราะว่าสภาพธรรมในขณะนี้กำลังปรากฏ ขณะนี้ไม่มีใครหลับ

กำลังเห็น รู้หรือไม่รู้ว่า “เห็น” เป็นสภาพรู้อย่างหนึ่ง ไม่ใช่เราเห็น

สิ่งที่ปรากฏทางตามีจริง กำลังปรากฏ รู้หรือไม่รู้ ไม่ใช่จะต้องไปแสวงหาสิ่งที่ปรากฏทางตา

ขณะนี้สภาพธรรมกำลังปรากฏ แต่ไม่รู้ตามความเป็นจริง ไม่ใช่รู้ไม่ทัน ต่อไปนี้คงไม่บอกใครว่ารู้ไม่ทัน

เพราะที่รู้ว่าสภาพธรรมเกิดดับเร็วมาก ก็ตามที่ได้ยิน ได้ฟังมาเท่านั้น ขณะนี้สภาพธรรมกำลังเกิดดับ ไม่ใช่เรื่องที่จะต้องคิดว่าไม่ทัน

สิ่งที่ดับไปแล้วก็ดับ กำลังคิดว่าไม่ทันก็เกิดดับ ไม่ต้องคอย ไม่ต้องรอ ไม่ต้องไปคิดว่าจะทัน

การรู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏในขณะนี้เท่านั้น

ที่เป็นเครื่องสอบปัญญาว่าเข้าใจสภาพธรรมตามความเป็นจริงหรือเปล่า ถ้าค่อยๆ เข้าใจขึ้น ปัญญาก็ค่อยๆ เจริญขึ้น

อยากจะได้พระนิพพานโดยไม่รู้สภาพธรรมขณะนี้ หรือรู้แน่แล้วยังประจักษ์พระนิพพานไม่ได้
เมื่อไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏขณะนี้ตามความเป็นจริง

เพราะฉะนั้น ไม่ต้องคิดเรื่องที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรม เมื่อไม่รู้ลักษณะของธรรมตามความเป็นจริง

ทุกคนพูดตามๆ กันว่า สภาพธรรมเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ฟังตาม ๆ กันมาว่า
สภาพธรรมทั้งหลายปรากฏเพราะเกิดขึ้น

แต่ขณะนี้กำลังกระทบสัมผัสสิ่งที่แข็ง มีความเข้าใจจริงๆ หรือยังว่าแข็งที่กำลังกระทบนั้นกำลังเกิด ถ้าแข็งไม่เกิด
ก็กระทบแข็งไม่ได้

ทุกคนกำลังกระทบสัมผัสสิ่งหนึ่งสิ่งใด ถ้าสติไม่เกิดจะคิดว่าเป็นโต๊ะ คิดว่าเป็นมือ
แต่เมื่อสติเกิดระลึกถึงลักษณะที่แข็ง ไม่ใช่ว่าปัญญาสามารถประจักษ์แจ้งได้ทันที
ดังนั้นข้อความในพระไตรปิฎกพระผู้มีพระภาคจึงทรงแสดงว่า “ปรารภบ่อยๆ เองๆ”

จนกว่าจะรู้ว่าแข็ง ต่างกับสภาพที่รู้แข็ง

เวลาระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมมากขึ้นจนปัญญามั่นคงถึงขั้นวิปัสสนาญาณ
สภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริงในขณะที่เป็นวิปัสสนาญาณ
แต่ไม่ได้หมายความว่าขณะนั้นจะประจักษ์การเกิดดับทันที

นี้แสดงให้เห็นว่าการอบรมเจริญปัญญาต้องเป็นไปตามลำดับขั้น

ใครคิดว่าจะประจักษ์แจ้งลักษณะของการเกิดดับทันทีนั้น ผิด และก็ไม่จำเป็นต้องไปคิดเรื่องจะทันการเกิดดับ แต่เริ่มรู้ลักษณะที่เป็นสภาพรู้ และลักษณะที่ไม่ใช่สภาพรู้ ทางตา ทางหู ทางจมูก ลิ้น กาย ใจ

ก็มีเพียงแค่ ๖ ทาง ไม่มากกว่า ๖ แต่วิชชาที่รู้ไม่ได้

พระผู้มีพระภาคทรงแสดงพระธรรมโดยละเอียด ๔๕ พรรษา ทั้งพระวินัย พระสูตร และพระอภิธรรม แสดงให้เห็นว่าความไม่รู้ของเรามีมากเพียงใด พระองค์จึงต้องทรงแสดงพระธรรมอย่างละเอียดมากถึงเพียงนั้น แม้ว่าจะเป็นนามธรรมและรูปธรรม แต่ก็ทรงแสดง สติปัฏฐาน ๔ ให้เรารู้ความจริงว่าความรู้สึกต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสุข ทุกข์ ดีใจ เสียใจ หรือเฉยๆ ก็ไม่ใช่เรา ไม่ใช่ตัวตน

วันนี้มีนามธรรมและรูปธรรมปรากฏมากมาย ทั้งทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ความรู้สึกเกิดทุกขณะที่เราเห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ลิ้มรส กระแทกสัมผัส คิดนึก

เพียงความรู้สึกอย่างเดียวก็มากแล้ว ยังมีโลหะ โทสะ โมหะ วิทยา ตระหนี่ มัจฉริยะ เป็นต้น ซึ่งเป็นอกุศลเจตสิกอีกมากมาย แต่ก็ยังมีโสภณเจตสิกอีกหลายประเภท

แสดงให้เห็นว่าธรรมอาศัยเหตุปัจจัยเกิดขึ้นทุกขณะ
ชีวิตประจำวันจึงหลงลืมสติไปทุกขณะที่ไม่ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ

บ. มีผู้เขียนถามมาว่า บุคคลใดสักคนจะทำอย่างไร ถ้าผู้นั้นเป็นผู้ปฏิบัติ สติปัฏฐาน

ส. ไม่มีเราทำ ไม่มีตัวตน มีแต่จิต เจตสิก รูป ซึ่งเกิดขึ้นตามเหตุปัจจัยแต่ละขณะ

บ. ถ้ารู้ดับ นามก็ดับ อะไรไปเกิดอีก

ส. รูป นามก็เกิดอีก รูป นามเมื่อถึงดับหรือเปล่า

บ. ดับ

ส. เกิดอีกหรือยัง

บ. เกิดอีก

ส. ก็เกิดดับตามเหตุปัจจัยไปเรื่อยๆ ถ้านามรูปไม่เกิดก็ไม่มันงันอยู่ที่นี่

บ. ท่านอาจารย์บอกว่าพวกกรรมและญาติโยมทั้งหมดที่ไปรับท่านอาจารย์ที่สนามบิน เป็นคนมีปัญญา ปัญญา
คืออะไร อยู่ตรงไหน

ส. ญาติโยมซึ่งไปรับที่สนามบินเคยฟังธรรมที่คุณบวชสวดบรรยายหรือเปล่า

บ. เคยครับ

ส. ถ้าฟังแล้วไม่เกิดความรู้ความเข้าใจ จะยังฟังต่อไปไหม

บ. ฟังแล้วมีความเข้าใจ

ส. นั่นเป็นปัญญาที่เข้าใจ